

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Valmistava opetus osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia

Opettajien näkökulma

Niemeläinen, Diana

2017 Laurea

LAUREA

AMMATTIKORKEAKOULU

Laurea-ammattikorkeakoulu

Yhdessä enemmän

Valmistava opetus osana maahanmuuttajanuorten
kotoutumisprosessia
Opettajien näkökulma

Niemeläinen Diana
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2018

Niemeläinen Diana

**Valmistava opetus osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia
Opettajien näkökulma**

Vuosi 2018

Sivumäärä 43

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kuvailla valmistavaa opetusta osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia opettajien näkökulmasta eräässä Espoon kaupungin koulussa. Tarkoituksena oli kuvailla ja tuoda esille opettajien näkemyksiä ja kokemuksia valmistavasta opetuksesta osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia, valmistavan opetuksen opettamisen haasteita sekä opettajien kehittämisehdotuksia liittyen valmistavaan opetukseen. Teoriaviitekehityksessä käsitellään maahanmuuttoa ja kotoutumista sekä maahanmuuttajanuorten opetusta ja kohtaamista, jossa käydään tarkemmin vielä läpi mm. valmistavaa opetusta sekä suomi toisena äidinkielenä.

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisen tutkimuksen periaatteita noudattaen. Aineistonkeruumenetelmänä on käytetty teemahaastattelua joka toteutettiin yksilöhaastatteluilla. Osa haastateltavista toimii valmistavan opetuksen opettajina ja osalla on aikaisempaa kokemusta valmistavan opetuksen opettamisesta. Yhteensä haastatteluja toteutui neljä. Aineiston analyysi on laadittu sisällönanalyysin periaatteita noudattaen, jonka analyysiprosessi ohjasi teoriaohjaava analyysi. Haastattelut olivat onnistuneet hyvin tutkimusta ja koulua ajatellen.

Tulokset osoittavat, että valmistava opetus on kotoutumista edistävää jossa päätavoitteena nähdään suomen kielen oppiminen sekä suomen kulttuuriin tutustuminen. Se mahdollistaa rauhallisen tulon suomalaiseen kouluun. Valmistavan opetuksen yhteydessä vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö nähdään tärkeänä niin oppilaan kuin myös vanhempien kannalta. Valmistavassa opetuksessa kotoutuminen tapahtuu myös muissa opetuksen ryhmissä, joka tulosten mukaan on myös tärkeä tekijä maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessissa. Integraatio toiseen ryhmään kehittää kieltä ja tuo onnistumisen kokemuksia nuorille. Se voi kuitenkin olla myös haitaksi, jos oppilaalla on heikko kielitaito sekä puutteellinen koulutausta. Valmistavan opetuksen opetuksessa haasteiksi koettiin mm. oppilaiden heikko kielitaito, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö kielitaidon puutteen vuoksi, ryhmien heterogeenisuus sekä oppimateriaalien puute.

Tuloksissa ilmenee tärkeitä tekijöitä, joista koulun on hyvä olla tietoinen. Tulokset osoittavat, että opettajat ovat yksimielisiä siitä, että tietoisuutta maahanmuuttajaopetuksesta sekä maahanmuuttajanuoren koulupolusta ja oppimiseen liittyvistä tekijöistä olisi tuotava enemmän esille perusopetuksen opettajille. Opettajat toivovat myös enemmän yhteistyötä koulun sisällä sekä ulkopuolisten toimijoiden kanssa, sillä niiden vaikutukset maahanmuuttajanuoriin ovat positiiviset. Myös oppimateriaaleja toivotaan kehitettävän maahanmuuttajaluokille sopiviksi.

Asiasanat: maahanmuuttajanuoret, kotoutuminen, valmistava opetus, koulu

Niemeläinen Diana

**Preparation classes for basic education as a part of young immigrants' integration process
Teachers' perspective**

Year	2018	Pages	43
------	------	-------	----

The aim of this thesis was to describe the preparation classes for basic education as a part of young immigrants' integration process from teachers' perspective in a school in Espoo city. The purpose was to describe and introduce teachers' views on and experiences of preparation classes for basic education, challenges of teaching and using the results in school. The theoretical framework discussed immigration, integration and school as well as Finnish as a second language and teaching.

This thesis was carried out by using methods of qualitative research and the material was collected through teachers' individual semi-structured interviews. The material was analysed by using theory directed analysing methods.

The findings showed that preparation classes for basic education contribute to integration where the aims are in learning the Finnish language and getting to know the Finnish culture. The classes enable calm introduction to the Finnish school system. Co-operation with families is also regarded as an important factor for pupils as well as families. Integration in preparation classes for basic education takes place in other groups too, which is considered an integral part in the development of the integration process. Integration to another group improves the language skills and pupil's feelings of achievements. However, it might be harmful and unadvisable, if a pupils' language skills or previous education are lacking. Challenges that were pointed out in preparation classes for basic education were pupils' poor language skills, heterogeneity of the groups and lack of learning material.

The interviews succeeded to fulfil the aims of this thesis and the partner school. The findings show important factors that the school needs to be aware of. The teachers all agree upon that there should be more awareness concerning immigration education in basic education. They also wish for more co-operation inside and outside the school, such as co-operation with different groups or organisations. The teachers hope for the development of the learning materials too.

Keywords: young immigrants', integration, preparation classes for basic education, school

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Maahanmuutto ja kotoutuminen	8
2.1	Maahanmuutto	8
2.2	Kotoutuminen	9
3	Maahanmuuttajanuoren opetus osana kotoutumista	10
3.1	Valmistava opetus.....	10
3.2	Maahanmuuttajanuorten opettaminen ja kohtaaminen.....	12
4	Opinnäytetyön toteutus.....	14
4.1	Metodiset valinnat	15
4.2	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	16
4.3	Menetelmälliset ratkaisut ja aineistonkeruu	16
4.4	Aineiston analyysi	18
5	Tulokset.....	21
5.1	Koulunkäynnin tukeminen kotoutumisessa	21
5.2	Näkökulmia valmistavasta opetuksesta osana kotoutumista	23
5.3	Kokemuksia valmistavan opetuksen haasteista	26
5.4	Opettajien kehittämis ehdotukset	29
6	Johtopäätökset	31
7	Pohdinta	35
8	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	36
	Lähteet	39
	Liitteet.....	41

1 Johdanto

Espoon sivistystoimen koordinaattorin mukaan Espoossa on 28 valmistavan opetuksen luokkaa, joista 8 on yläkouluissa (Espoon sivistystoimi 10/2017). Määrä on viitteenä sille, että valmistavia luokkia on paljon, vaikka maahanmuutto vuoden 2015 jälkeen onkin tasaantunut. Keväällä 2016 Espoon kaupungin opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnan laatimassa pöytäkirjassa 37 § opetuspaikoista lukuvuodelle 2016-2017 näkyy, että vuosiluokille 7.-9 perustetaan 12 valmistavan luokan yhdysluokkaa eri Espoon kaupungin kouluissa (Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta 16.3.2016).

Vuosien varrella maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt Suomessa. Sosiaali- ja terveys- sekä sivistystoimen palvelut kohtaavat yhä enemmän taustaltaan monikulttuurisia asiakkaita ja maahanmuuttajapalveluiden tarve on kasvanut. Opinnäytetyössäni tarkastelen erityisesti yläaste ikäisten Suomeen tulleiden maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia koulussa valmistavan opetuksen näkökulmasta. Kun oppimisvelvollinen maahanmuuttajanuori saapuu Suomeen, hänen tavoitteena on aloittaa koulunkäynti, joka edistää kotoutumista yhteiskuntaan. Tämä tarkoittaa, että kouluissa maahanmuuttajien opetus on lisääntynyt ja koulut ovat monikulttuuristuneet.

Opinnäytetyön tavoitteena on kuvailla valmistavaa opetusta osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia eräässä Espoon kaupungin yläkoulussa haastattelemalla opettajia heidän näkökulmasta. Opettajia haastattelemalla tavoitteena on saada tietoa opetuksesta, koulusta ja integraatiosta, sekä opettajien omia kokemuksia maahanmuuttajanuorten opettamisesta ja kohtaamisesta. Opinnäytetyön tavoitteena on kuvailla valmistavaa opetusta osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia tutkimuskysymysten avulla. Pää tavoitteena on kuvailla, kuinka koulu tukee maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia erityisesti valmistavan opetuksen kautta, sillä suomen- tai ruotsin kielen taidottoman oppimisvelvollisen maahanmuuttajanuoren integraatio alkaa juuri valmistavassa opetuksessa. Haastattelujen tarkoituksena on saada kuva siitä, kuinka koulu tukee maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia nimenomaan valmistavan opetuksen näkökulmasta.

Opettajia haastattelemalla tavoitteena on saadun tiedon perusteella kuvailla opetusta, erityisesti valmistavan opetuksen luokkien opettamista, sekä opettajien kokemuksia ja mielipiteitä kyseisistä aiheista ja niiden haasteista. Tavoitteena on myös tuoda esille opettajien kehittämis ehdotuksia liittyen valmistavaan opetukseen osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia. Perusoletuksena on, että yhden lukuvuoden valmistavan opetuksen jälkeen maahanmuuttajanuori siirtyy yleisluokalle muiden suomalaisnuorten mukaan perusopetukseen. Haastatteluja analysoimalla, tavoitteena on tuottaa tietoa, joka on arvokasta kokemustietoa koululle. Tarkoituksena on hyödyntää saatu

tieto koulussa niin, että koulussa ollaan tietoisia opettajien kokemuksista, josta mahdollinen muutos- tai kehitystyö voi alkaa koulun sisällä.

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisen tutkimuksen keinoin, jossa aineistonkeruumenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua haastattelua. Haastattelin yhteensä neljä opettajaa, joilla on kokemusta valmistavan opetuksen opettamisesta tai maahanmuuttajien pienryhmäopetuksesta. Olen valinnut teoriaviitekehukseen teemat ja käsitteet perustuen tutkimuskysymyksiin ja opinnäytetyön aiheeseen, jotka yhdessä tukevat toisiaan. Opinnäytetyössä kerron yleisesti käsitteitä liittyen kotoutumiseen ja maahanmuuttajiin, sillä ne selventävät opinnäytetyön kuvailevaa kohderyhmää. Kuvailen myös aiheita, jotka käsittelevät maahanmuuttajanuorten opetusta ja kohtaamista, valmistavaa opetusta ja suomi toisena kielenä opetusta sekä näiden teemojen haasteita. Esitän myös opinnäytetyön toteutusvaiheita sekä haastattelujen tuloksia, johtopäätöksiä sekä kehittämisehdotuksia. Aihe on hyvin laaja, siksi tavoitteena on rajata opinnäytetyö niin, että se koskee maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia valmistavan opetuksen näkökulmasta.

2 Maahanmuutto ja kotoutuminen

2.1 Maahanmuutto

Maahanmuuttoviraston tilastokeskuksen mukaan viimeisen kuuden kuukauden 7/2017-12/2017 aikana on myönnetty 7067 hakemusta 0-17 vuotiaille. Päätökset koskevat oleskelulupaa sekä turvapaikkapäätöksiä. (Maahanmuuttovirasto 30.1.2018 .) Opinnäytetyön kohderyhmä kohdistuu juuri kyseiseen ikähaarukkaan, kun kuvaillaan ylä-asteikäisiä maahanmuuttajanuoria.

Maahanmuuttajat ovat siirtolaisia, pakolaisia, turvapaikanhakijoita tai paluumuuttajia. Nämä henkilöt ovat muuttaneet maasta toiseen ja elävät siellä joko tilapäisesti tai vakituisesti. (Paavola & Talib 2010, 30; Maahanmuuttovirasto 2010.) Paluumuuttajilla on suomalainen syntyperä ja he tulevat takaisin Suomeen. He ovat siis asuneet toisessa maassa ”ulkosuomalaisina”, mutta muuttavat takaisin suomeen. Pakolainen pelkää tulla vainotuksi etnisen taustansa, yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisille voidaan myöntää pakolaisena ja turvapaikka toisesta maasta. Siirtolaisista puhutaan, kun henkilö muuttaa toiseen maahan vakituisesti odottaen parempaa tulevaisuutta, tai ansaitakseen itselleen toimeentulon. Joissain tapauksissa käytetään myös termiä toisen polven siirtolaiset, joka tarkoittaa varhain lapsuudessa muuttoa toiseen maahan tai kun yksi vanhemmasta on syntynyt muualla. Turvapaikanhakija hakee suojaa ja oleskelulupaa tulomaasta. Oleskeluluvan voi saada myös muulla kuin suojeluperusteella. (Paavola & Talib 2010, 30-32; Maahanmuuttovirasto 2010; Techmann 2002,5.) Muita oleskeluluvan perusteluja ovat humanitaariset syyt tai kiintiöpakolaisuus (Talib 1999, 68).

Maahanmuutto on monelle raskas prosessi ja uuteen maahan sopeutuminen voi viedä vuosia. Maasta toiseen muutolla on erilaisia syitä. Maahan tullut henkilö voi olla usein traumatisoinut, joka voi myöhemmin vaikuttaa integroitumiseen eli kotoutumiseen uudessa yhteiskunnassa. Uusi elämänmuutos on myös stressitila, jossa ihminen joutuu psyykkisesti kovalle koetukselle mm. kohdemaan kielen ymmärrättömyyden tai uuteen ympäristöön sopeutumisen takia. Hänen matka on voinut olla pitkä, haasteellinen ja traumatisoiva, jonka aikana henkilö on joutunut kokemaan ja näkemään vaikeita asioita. Uuteen maahan tullessa tulevaisuus voi myös usein näyttää lupaavalta ja henkilö on motivoitunut sekä toiveikas sopeutumaan ja oppimaan uuteen ympäristöön vaativia asioita, mutta traumatisoituneen henkilön traumat alkavat oireilemaan myöhemmin, jos näihin ei puututa (Talib 1999, 70-71 ;Söderlind 1984, 30-40; Korkiasaari 1986, 38-40, 44.)

Henkilö on voinut tulla kohdemaahan yksin, perheen, sukulaisen tai kaverin kanssa. Matkalla kohdemaahan tiet voivat erota eri syistä. Yksin tulleella henkilöllä on usein perhe ja sukulaiset kotimaassa, jolloin kova ikävä sekä paineet uuteen maahan sopeutumisessa ovat

isot. Hän tuntee usein kaipuuta ja ikävää, joka vaikuttaa henkilön mielentilaan. Monesti kotimaassa ei ole ketään tai sukulaiset ovat kadonneet, jolloin toive heidän löytämisessä tulomaassa on suuri. Henkilö voi alkaa oireilla psykosomaattisesti eri tavoin fyysisesti, sosiaalisesti ja psyykkisesti. Jossain tapauksessa henkilö on ns. ”passiivissa” tilanteessa, jossa asiat eivät mene odotetusti tai tapahtuu paljon epäonnistumisia. Näin henkilö alkaa syrjäytyä ja uupua. Kyseisissä tapauksissa on tarjottava oikeanlainen apu asian korjaamiseen ja henkilön tukemiseen sekä motivoitumiseen. (Talib 1999, 70-71 ;Söderlind 1984, 30-40; Breakwell 1986, 109-121 & Liebkind 1994, 121.)

2.2 Kotoutuminen

”Integroitumisella eli kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajien osallistumista yhteiskuntaan tasavertaisilla oikeuksilla ja velvollisuuksilla taloudellisiin, poliittisiin ja sosiaalisiin vaikuttamis- ja päätöksenteko mahdollisuuksiin” (Talib 2005, 14). Kotoutumisella taataan siis samat mahdollisuudet vaikuttaa ja päättää omista asioista, kuin kantaväestöllä. Tavoitteena on maahanmuuttajan integroituminen mahdollisimman nopeasti yhteiskunnan jäseneksi, joka esim. alaikäisellä lapsella tai nuorella on ensisijaisesti koulu ja aikuisella työhön kykenevällä henkilöllä työllistyminen.

Kotoutuminen on määritelty ja säädetty Suomen laissa. Lakia sovelletaan henkilöön, jolla on rekisteröity oleskeluoikeus Suomessa, oleskelulupakortti tai voimassa oleva oleskelupa. Kotoutuminen on laajaa yhteistyötä erilaisten viranomaisten, kunnan palveluiden ja järjestöjen kanssa. Virallisten tapaamisten lisäksi kotoutuminen tapahtuu arkipäiväisissä asioissa, kuten koulussa tai harrastuksissa. Kotoutumista edistävät toimenpiteet järjestetään aina henkilökohtaisesti ja perheessä kokonaisvaltaisesti niin, että se tukee kaikkia perheenjäseniä tasavertaisesti, mutta yksilöllisesti jokaisen tarpeita huomioiden. Yksin tulleelle ala-ikäiselle laaditaan aina kotoutumissuunnitelma. (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386 § 2,§ 13-16 .) Oppivelvollisen maahanmuuttajanuorten tärkein kotoutumisen tukijana ja edistäjänä toimii siis koulu.

Ulvinen (Talib 2005, 13-14 ; Ulvinen 1994, 511, 512-513,515; maahanmuutto-ja pakolaispoliittinen toimikunta 1999) kuvaa Pohjoismaiden pluralismista monikulttuuristulkintaa niin, että integraation tavoitteena on, että ”kaikki ovat erilaisia, mutta samanarvoisia”. Tämä kuvaa hyvin monikulttuurisuuden tavoitteen, jota myös Suomessa toteutetaan. Me olemme kaikki erilaisia, mutta meillä kaikilla on samat oikeudet ja velvollisuudet lain mukaan. Meillä on oikeus toteuttaa itseämme haluamallamme tavalla, tehdä päätöksiä itseämme koskevista asioista, kehittää itseämme ja toteuttaa omaa identiteettiä ja kulttuuria. Maahanmuuttajilla on oikeus säilyttää omat etniset taustansa, kehittää ja ylläpitää niitä mm. uskonnon harjoittamisella tai oman kielen opiskelumahdollisuudella. Tasapainoinen integroituminen oman identiteetin sekä uuden

kulttuurin välillä ja sopeutumisella mahdollistaa monipuolisen kotoutumisen. Karasma (2012, 34) kuvaillaan ”integraatio, yhdentyminen” jossa maahanmuuttaja pitää omaa etnistä taustaa voimavarana tulomaassa ollessa. Vuorovaikutuksessa kantaväestön kanssa hän kunnioittaa ja hyväksyy omaa etnistä taustaa sekä kantaväestön kulttuuria.

3 Maahanmuuttajanuoren opetus osana kotoutumista

Koululla on huomattava merkitys maahanmuuttajanuoren tullessa ensimmäistä kertaa kouluun. Päivärinta & Nissilä (; Korpela 2010, 41, 44-48) määrittelevät lasten ja nuorten kotoutumisen päämäärän koulutuksen ja muun tekemisen saavuttamisen niin, että aikuisiän saavutettua he ovat kokonaisvaltaisia yhteiskunnan tasapuolisia jäseniä. Muulla tekemisellä tarkoitetaan kaikkea koulun ulkopuolista toimintaa mm. harrastukset ja muu vapaa-ajan vietto, jossa myös koulu voi auttaa niiden tiedottamisessa. Maahanmuuttajanuoren kotoutuminen koulussa alkaa usein suomen- tai ruotsin kielen taidottomalla perusopetuksen valmistavasta luokasta, jossa tavoitteena on oppia suomen kieli. Valmistavassa opetuksessa kielitaidon lisäksi opetellaan erilaisia taitoja ja tietoja, jotka ovat tärkeitä tulevaisuudelle ja kotoutumiselle. Jotta kokonaisvaltainen opetus perusopetuksen valmistavassa opetuksessa kotoutumisprosessin näkökulmasta toteutuu, vaatii se myös yhteistyötä huoltajien, oppilashuollon ja opettajien kanssa. Opettajilla on tärkeä rooli maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessissa valmistavassa opetuksessa, sillä niin voidaan tukea ja edistää oppilaita tarjoamalla heille heidän tasoa ja kasvua vastaavaa opetusta ja toimintaa.

3.1 Valmistava opetus

Suomessa lapsilla on laissa määritelty perusopetuksen oppivelvollisuus. Oppivelvollisuus kestää yhdeksän vuotta lapsen täytettyään seitsemän vuotta ja loppuu nuoren täyttäessä 17 vuotta. Perusopetuksen tavoitteena on tukea ja edistää lapsen kasvua ja kehitystä. Lapselle opetetaan erilaisia taitoja sekä kasvatetaan hänet yhteiskunnan jäseneksi. Suomen perusopetus on kaikille maksutonta ja kunnilla on lakisääteinen velvollisuus järjestä sitä. Opetuksessa annetaan tukea lapsen kasvua ja kehitystä vastaavasti, hänen ikää, taitoja ja tasoa huomioiden. Myös erityistukea tarvitsevat lapset saavat lakisääteistä perusopetusta tehostettua tukea, jolloin voidaan esim. käyttää avustajan tai tulkin tukea lisätukea oppimisen tukena. Koulun täytyy olla myös esteetön ja turvallinen ympäristö, jossa lapsi voi kehittyä ja kasvaa yhteiskunnan jäseneksi. Perusopetuksen toteuttamisesta säättää mm. laki ja opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma ohjaa ja määrää koulun mm. opetukseen liittyviä tekijöitä kuten tuntijaon, aineidenopiskelun tai ryhmäkoon ja opettajien koulutuksen. Perusopetus tarjoaa peruskoulun taidot jotka mahdollistavat jatkokoulutuksiin. (Perusopetuslaki 21.8.1998/628 § 2 -4, § 5, § 16 a- 17.) Suomalainen koulutusjärjestelmä on inklusiivista, jossa ketään ei jätetä pois ulkopuolelle. Inklusiivisuus täyttyy silloin, kun annetaan mahdollisuus ”koulutukseen, osallisuuteen ja laatuun”. (Jahnukainen 2012, 279.)

Unescon Salamanacan- sopimus (1994) määrittelee Suomessa inklusiivista opetusta kouluissa, joissa keskeisiä lähtökohtia ovat integraation ja inklusion edistäminen, yhteistöllistäminen, yksilön vahvuuskeskeisyyden tukeminen ja tavoitteena moniammatillinen yhteistyö, sekä yhteistyö perheen ja kodin kanssa (Nissilä & Sarlin 2009, 23).

Maahanmuuttajaoppilailla on samat oikeudet ja velvollisuudet perusopetuksen oppimisvelvollisuuteen liittyen, kuin suomalaisilla lapsilla ja nuorilla.

Maahanmuuttajanuorelle järjestetään perusopetukseen valmistavaa opetusta hänen kasvua ja integroimista edistää niin, että hänellä on valmiudet perusopetukseen siirtymistä varten. Perusopetuksen valmistavaa opetusta järjestetään maahanmuuttajaoppilaalle tämän ruotsin- tai suomen kielitaidon puutteen vuoksi perusopetuksessa aloittamisessa. Perusopetuksen valmistavassa opetuksessa jokaisella oppilaalla on henkilökohtainen opinto-ohjelma, jossa sovelletaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja tavoitteita. Tavoitteena on myös integroida perusopetuksen valmistavan opetuksen oppilaita suomalaisiin ryhmiin, joka kehittää oppilaan kotoutumista, kielitaitoa sekä oppiaineiden ymmärtämistä. (Nissilä & Sarlin 2009, 8.) Huhtanen (2011, 70-74) kuvailee integraatiota ”välivaiheena inklusioon”. Inklusio ei siis ole vaihe jonne on päästy, vaan prosessi. Integraatiolla on myös erilaisia muotoja, joita ovat ”sosiaalisia, fyysisiä, toiminnallisia ja rakenteellista”. Näihin osa-alueisiin pyritään integraatiolla päästä, jotta se onnistuu kokonaisvaltaisesti. Monesti kuitenkin joillekin oppilaille riittää vain yksi näistä integroitumisen muodoista saavuttaa, sillä se on hyvin yksilökohtaista ja aina oppilaan tarpeiden mukaan. Sosiaalista, fyysistä ja toiminnallista integraatiota voidaan kuvata valmistavan opetuksen luokan sekoittamista yleisluokalle, jolloin oppilaiden fyysinen muoto on muuttunut ja sosiaalisesti he ovat uudella tavalla vuorovaikutuksessa toisiinsa.

Perusopetuksen valmistavaa opetusta on laajennettu vuoden mittaiseksi perusopetuslaissa 1.8.2009. Ryhmäkoolla ei ole määräyksiä, mutta heidät on sijoitettava kehitystä ja kykyjä vastaavalle luokalle. Suomen kielen opetusta annetaan erityisen maahanmuuttajille tarkoitetulla oppimäärällä ja koulukohtaisesti voidaan antaa tukiopetusta. Kunnilla ei ole velvollisuutta järjestää maahanmuuttajaoppilaan oman äidinkielen opetusta, mutta se voidaan järjestää, jos oppilaita on vähintään neljä. Myös omaa uskontokunnanmukaista opetusta voidaan järjestää, jos oppilaita samasta uskontokunnasta on vähintään kolme ja vanhemmilta tulee pyyntö järjestää opetusta. (Nissilä & Sarlin 2009, 8-11.) Perusopetuslaissa (21.8.1998/628 § 5) ”Muu opetus ja toiminta” todetaan, että kunnilla ei ole velvollisuutta järjestää valmistavaa opetusta, vaan se voidaan järjestää perusopetuksen yhteydessä. Valmistavan opetuksen järjestämistä perusopetuksen yhteydessä kutsutaan laissa joustavan perusopetuksen toiminnaksi. Tämä tarkoittaa, että on kuntia, jossa valmistavaa opetusta ei siis järjestetä erillisessä opetuksessa.

Tietojen ja taitojen lisäksi valmistavassa opetuksessa opiskellaan suomen kieltä. Suomi toisena kielenä opetusta järjestetään kouluissa maahanmuuttajaoppilaille, joka on yhdistetty ensimmäisen kerran vuonna 1994 opetussuunnitelmaan. Suomi toisena kielenä opetuksen tavoitteena on opettaa maahanmuuttajaoppilaille suomen kieltä ja suomalaista kulttuuria. Suomi toisena kielenä opetuksessa pyritään siihen, että oppilas pystyy opiskelemaan suomen kielellä kaikissa aineissa ja saavuttamaan kielitaidon joka mahdollistaa myös jatko-opiskeluun. (Karasma 2012. 12, 66; POP 2004. 36, 96-97.) Kaksikielisyyden opetuksen tavoitteena on suomi toisena kielen opetus sekä oman äidinkielen opetus, jotka molemmat tukevat maahanmuuttajaoppilaan identiteettiä monikulttuurisuudesta (Nissilä & Sarlin 2009. 37).

Suomi toisena kielenä opetuksessa opetellaan monipuolisesti kuullun- ja luetun ymmärtämistä, harjoitellaan puhumista ja kirjoittamista, kehitetään sanastoa sekä kielen rakenteita. Suomi toisena kielenä opetusta (S2-opetusta) opetetaan erikseen tai osittain suomi toisena kielenä opetuksessa tai osittain äidinkieli- ja kirjallisuus opetuksessa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että S2- opetusta voidaan järjestää samaan aikaan kuin äidinkieli- ja kirjallisuus -opetus, oppilas voi osallistua vuorotellen molempiin opetuksiin, tai S2-opettaja sekä äidinkieli- ja kirjallisuusopettaja pitävät tunnit yhdessä. Opetus vastaa äidinkieli- ja kirjallisuus oppimäärän oppiaineen opetusta sekä vuosiviikkotunteja. Suomi toisena kielenä opetuksen vaatimuksena on äidinkielen- ja kirjallisuuden opettajan kelpoisuus, mutta luokanopettaja voi opettaa S2-opetusta omalle ryhmälle luokanopettajan koulutuksella ja virkanimikkeellä. (OPH Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus 2016, 5, 10-11, 18.)

Suomen kielitaito maahanmuuttajanuorille on keskeinen ehto kotoutumisen osalta, sillä siitä on monia etuja. Kielitaito avartaa ajattelukykyä ja syventää ymmärtämistä, mahdollistaa vertailuun ja erotteluun sekä laajentaa käsitteiden merkityksiä. Kielitaito vaikuttaa mm. sosiaaliseen-, luovuuden- ja älykkyyden- sekä empaattisuuden ulottuvuuteen. Opitun kielen avulla sosiaaliset tilanteet helpottuvat ja ihmisten kanssa on helpompi kommunikoida sekä luoda suhteita. Luovuus lisääntyy, sillä ajattelukyky laajentuu ja syventyy uuden kielen myötä. Uusi kieli vaikuttaa myös empaattisuuteen uusien sanojen, käsitteiden ja ilmaisujen avartumisen myötä. Kun tuntee sanan merkityksen, on siihen myös helpompi liittää tunteita. (Karasma 2012, 29; Pitkänen 1999, 40-41, Lehtinen 2002, 28.)

3.2 Maahanmuuttajanuorten opettaminen ja kohtaaminen

Interkulttuurisuudessa puhutaan eri ihmisten ja ryhmien kasvatuksesta yhteiskunnassa niin, että nämä ”oppivat toinen toisiltaan, kulttuurit sekoittuvat ja sulautuminen joukkoon mahdollistuu” (Paavola & Talib 2010, 26; Räsänen 2000; Cusher 1998). Valmistavassa opetuksessa tiedon, erilaisten taitojen ja kielen lisäksi myös opettajilla on tärkeä työ osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia. Interkulttuurisuusopettajalle on tärkeää

ulkopuolelta tulleiden oppilaiden taustat, kulttuureihin tutustuminen ja ymmärtäminen, joita pidetään voimavarana opettamisessa. Kyseinen opettajatyyppejä reflektoivat tutkimukset omaa ammattitaitoa ja pyrkii kehittämään opettamistaan kokemusten sekä saadun tiedon perusteella. Hänelle on tärkeää myös oppilaiden kulttuuri-identiteetin vahvistaminen. Interkulttuurisuusopettaja tekee työtä pedagogisella rakkaudella, luovuudella ja toivolla. Hänellä on vahva usko itseensä ja avoimuus kasvatukseen sekä omaan työhön. Monikulttuurisesti pätevä opettaja tuntee oppimista edistävät ja estävät seikat ja hän toimii ammattieettisten periaatteiden mukaan. Hän on myös tietoinen kaksikielisen ja monikielisyydestä ja tämän rikkaudesta sekä vaikutuksesta oppilaiden kulttuuri-identiteettiin. Interkulttuurisessa koulussa jokaista kuunnellaan ja kunnioitetaan ja tavoitteena on toisten ymmärtäminen ja hyväksyminen omana itsenään. (Pollari & Koppinen 2011, 71-72; Pollari & Koppinen 2010; Jokikokko 2011.)

Monikulttuurisuudella taas kuvataan yleensä eri ryhmien välisiä suhteita, jatkuvaa vuorovaikutusta ja erilaisia ilmiöitä sekä tapahtumia. Se on käsitteenä laaja. Siihen liittyy paljon ihmisten omia asenteita ja käyttäytymistä jotka muovautuvat kokemusten kautta. Monikulttuurisuus voi tarkoittaa maahanmuuttajien ja kantaväestön vuorovaikutusta, mutta myös kantaväestön sisäisiä kulttuurisia eroja esim. perheiden kulttuuriset erot. (Paavola & Talib 2010, 26; Forsander 2001.) Monikulttuurisessa opetuksessa on tärkeää rakentaa avoin ja toimiva oppimisympäristö joka tarkoittaa yhteistyötä koulun hyvinvoinnin takaamiseksi mm. oppilaiden, opettajien ja vanhempien, koulun oppilashuollon sekä johtoryhmän kanssa. Yhteistyö vanhempien kanssa on todella tärkeää ja myös heillä on oikeus vaikuttaa koulun toimintaan ja erilaisiin valintoihin. Avoimessa oppimisympäristössä jokainen pystyy olemaan avoin, toiminta ja opetus ovat ”kehittämisen- ja ongelmanratkaisukeskeistä” ja vuorovaikutus toimivaa. Avoimessa oppimisympäristössä jokaisella on hyvä olla ja hänen tarpeet otetaan yksilöllisesti huomioon. Vuorovaikutteisessa opetuksessa keskeistä on tavoitteellinen ja yhteisymmärteinen opetus, jossa opettajat ja oppilaat tulevat kuulluiksi ja ymmärretyiksi. Vuorovaikutus maahanmuuttajanuorten vanhempien ja koulun välillä on erityisen tärkeää nuorten kotoutumisen edistymisen kannalta, sillä vanhemmat voivat osallistua oman lapsen kotiutumiseen myös esim. yhdessä suomen kieltä opiskelemalla. Vanhempien on myös hyvä tietää suomalaisesta koulusta jotta he eivät jää kouluyhteisön ulkopuolelle. Arjessa ja juhlassa näkyvä kansainvälisyys on tärkeä osa monikulttuurista opetusta joka tuo yhteisöllisyyden ja ylpeyden tunnetta koulussa. (Pollari & Koppinen 2011, 55-57, 61, 64, 102-103.)

Oppimiseen ja opettamiseen liittyy aina haasteita. Monikulttuurisen opettamisen haasteet liittyvät opetushenkilöstön mm. ammattitaitoon, asenteisiin, ennakkoluuloihin ja voimavaroihin sekä interkulttuuriseen kompetenssiin, mutta myös maahanmuuttajaoppilaiden oppimiseen liittyvät haasteet ja esteet hidastavat tasapainoista oppimista. Nissilä & Sarlin (2009, 68-70) kuvaa maahanmuuttajanuorten oppimisessa liittyviä ongelmien osa-alueita.

Suurin osa alue on ymmärrettävästi suomen kielellä opiskeleminen, sillä kielen oppiminen on vaikeaa ja aikaa vievää. Oppiminen keskittyy suurimmaksi osaksi sanojen ja lauseiden kääntämiseen ja niiden ymmärtämiseen jolloin oppiaineen sisällön asiakokonaisuus ei tule syvästi ymmärretyksi. Tähän osatekijään liittyy myös oman äidinkielen taidot, sillä jos ne ovat heikot, myös suomen kielen oppiminen on haasteellista. Opettajan täytyykin tuntea kielen oppimiseen liittyvät seikat ja olla kärsivällinen itse opettajana, mutta myös motivoida oppilasta kielen oppimiseen ja opettaa kärsivällisyyttä myös tälle, sillä se on aikaa vievää. Kielimuuri oppilaan ja opettajan välillä voi olla suuri ja opettajan luovuus sekä ammattitaito ovat isossa roolissa.

Maahanmuuttajanuorten terveystila on yksi oppimisvaikeuksiin liittyvistä osa-alueista. Tähän voidaan lukea mielenterveystila, erilaiset sairaudet ja vammat tai jo olemassa olevat oppimisvaikeudet vaikuttavat koulunkäyntiin ja oppimiseen kokonaisvaltaisesti ja niistä on hyvä olla tietoinen, jotta oikeanlaista tukea voidaan antaa oppimisen edistymiselle. Maahanmuuttajanuorilla voi olla jo ennestään opittuja koulutaitoja, joita on vaikea yhdistää ja soveltaa suomalaisessa koulussa. Nuori voi tulla perheestä, jossa hänellä on perheensisäisiä kulttuurisia velvoitteita, kuten kodinhoito tai sisarusten kasvattaminen, jolloin koulunkäynti jää varjoon. (Nissilä & Sarlin 2009, 68-71.) On siis tärkeää, että opettajat tutustuvat maahanmuuttajanuoriin, jotta kulttuurien välinen ymmärrys tulee esille. Kulttuureihin tutustuminen oppilaiden sekä kirjallisuuden avulla voi helpottaa opettamiseen liittyviä haasteita, kuin myös tuntemus traumaattisista oireista sekä niiden vaikutuksista maahanmuuttajanuorten oppimiseen.

Kenen tahansa integroituvan oppilaan sekä maahanmuuttajanuorten opetus täytyy valmistella perusteellisesti ja suunnitella hyvin. Opetus on myös hyvin yksilöllistä ja opettajan täytyy osata arvioida integroituvan oppilaan osaaminen ja tarpeet, sekä suunnitella opetus näitä tarpeita huomioiden. Opettajan ja koulun täytyy osata myös arvioida ja päättää, tarvitseeko oppilas tukitoimia ja onko koululla siihen resursseja. (Huhtanen 2011, 71-72.)

Maahanmuuttajanuorten arvioiminen on myös iso haaste opetushenkilöstölle, sillä suomen kielen oppimisen vaikeuden takia täytyy miettiä muita oppimisen arvioinnin keinoja.

Maahanmuuttajanuorten kohdalla yleinen oppilaiden arvioiminen ei ehkä olekaan se ainoa ja paras vaihtoehto, sillä usein heidän suomen kielen taito on vielä heikkoa. (Koppinen & Pollari 2011, 59-60.)

4 Opinnäytetyön toteutus

Syksyllä 2017 aloitin suunnittelemaan opinnäytetyötä ja valitsin opinnäytetyötutkimuksen aiheen sen ajankohtaisuuden sekä koetun tarpeen vuoksi, jonka jälkeen otin yhteyden yhteistyökumppaniin. Toteutin opinnäytetyön yhteistyössä erään Espoolaisen koulun kanssa ja heidän pyyntöä kunnioittaen toteutin opinnäytetyöni anonymisti, joka tarkoittaa, etten ole

maininnut koulun tai haastattelijoiden nimiä tai muuta tietoa tutkimuksessani, joka loukkaa anonymiteettiä. Kirjallisen opinnäytetyösuunnitelman lähetin tutkimuslupahakemukseen yhteydessä Espoon kaupungille marraskuussa opettajien haastattelemista varten. Sovimme myös yhteistyökumppanin kanssa, että opinnäytetyöhön liittyvät kirjalliset osuudet lähetän myös heille luettavaksi.

Tutkimusluvan hyväksymisen jälkeen tavoitteena oli haastatella opettajat mahdollisimman pian siitä. Tutkimuslupa Espoon kaupungilla hyväksyttiin joulukuussa, joka osoittautui hieman hankalaksi ajankohdaksi haastattelupyynnöjä ajatellen. Lähetin ennen koulujen virallista joululomaa viidelle opettajalle haastattelupyynnön, joista haastattelin neljä tammikuun puolessa välissä. Kahden haastateltavan kanssa sovimme haastattelun ajankohdan sähköpostitse ja kahden muun haastateltavan kanssa sovimme haastatteluista koululla. Haastattelutilanteet olivat luonnollisia. Itse haastattelijana koin saaneeni luotua hyvän ja luottamuksellisen ilmapiirin. Ennen haastattelua kaikki haastateltavat allekirjoittivat haastattelupyynnön.

Tarkoituksena on peilata haastatteluissa saatu tieto teorian tietoon jotka täydentävät toisiaan opinnäytetyössäni. Haastattelupyyntö löytyy opinnäytetyön liitteistä. Tutkimuslupaa en ole liittänyt siinä olevien tietojen takia. Heti haastattelujen jälkeen litteroin haastattelut kirjalliseen muotoon ja aloitin analysointivaiheen, josta kerron enemmän myöhemmässä vaiheessa. Myös haastattelun toteutumisesta löytyy yksityiskohtaisemmin seuraavissa kappaleissa.

4.1 Metodiset valinnat

Opinnäytetyöni on laadullinen, joka tunnetaan myös toisella nimellä kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen pääpiirteet tunnistetaan siitä, että aineistonkeruu toteutetaan haastattelemalla tai havainnoimalla ja tavoitteena on saada yleiskuva tutkittavasta asiasta. Yleisin haastattelumuoto on teemahaastattelu, jolla pyritään saamaan selkeä kuva ilmiöstä. Laadullisen tutkimusmenetelmän aineistokeruutuloksissa ei käytetä lukuja tai tilastoja, vaan pyrkimyksenä on saada tutkittavan asian syvä ymmärtäminen aineistolähtöisen tutkimuksen kautta ja tämän perusteella synnyttää uutta tietoa, kuvailla ilmiöitä ja saada niille syvä ymmärrys. (Kananen 2015, 34-35.)

Valitsin opinnäytetyökseni laadullisen tutkimuksen, sillä tavoitteenani on kuvailla valmistavaa opetusta osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia opettajien näkökulmasta. Laadullisen tutkimuksen avulla saan parhaimman kokonaisvaltaisen yhteiskuvan sekä ymmärryksen tutkittavaan ilmiöön opinnäytetyössäni. Laadullisen tutkimuksen pääpiirteitä ovat ihmisten suosiminen aineiston keruun välineenä ja nämä ihmiset valitaan tarkasti.

Tavoitteena on aineiston hankinnan kautta tutkia ja kuvailla yksittäisesti ilmiöitä ja saada niistä kokonaisvaltainen kuva ja ymmärrys. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 161, 164.)

Tutkimuksen teorialla on monta tehtävää. Teoria toimii tutkimuksen tukena koko tutkimusprosessina ajan. Sillä voi perustella tulkintoja, kuvailla käsitteitä ja selkeyttää ymmärrystä ilmiöihin tutkimuksen suunnittelussa, toteutuksessa sekä tutkimusaineiston analyysissä ja tulkinnoissa. Teorialla voi tuottaa myös uutta tietoa ja se auttaa tutkimuksen rakentamisessa. Teorian avulla voidaan muodostaa tutkimuskysymykset ja ratkaista tutkimusongelma. (Vilkkä 2015, 37-38; Vilkkä & Airaksinen 2003, 41-45.) Opinnäytetyössä teorian tehtävänä on tukea ja selkeyttää opinnäytetyön rakentumista sekä todentaa tutkimusaineiston tuloksia ja johtopäätöksiä.

4.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöllä on tietty tehtävä ja tarkoitus, jotka ohjaavat tutkimusprosessia. Tutkimuksen tarkoitus ja sille asettama tutkimuskysymykset ohjaavat tutkimusta. Tutkimuksen tarkoitusta voidaan kuvailla neljänä eri tarkoitustyyppinä, joita ovat ”kartoittava, selittävä, kuvaileva sekä ennustava”. Näitä tutkimuksen tarkoitustyyppiejä ohjaa erilaiset ”tutkimustarkoitukset, -kysymykset, sekä strategiat”. Tutkimuksessa voivat olla useampi tarkoitustyyppi ja ne voivat muuttua tutkimuksen aikana. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 137-139; Marshall & Rossman 1995, 41; Robson 1995, 42-43; Huttunen 1995.)

Opinnäytetyöni on kuvaileva tutkimus, jonka tarkoituksena on kuvailla maahanmuuttajanuorten valmistavaa opetusta osana kotoutumisprosessia opettajia haastatteleamalla seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

1. Minkälaisia näkemyksiä ja kokemuksia opettajilla on valmistavasta opetuksesta osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia?
2. Minkälaisia haasteita ilmenee opettajien mielestä valmistavassa opetuksessa osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia?
3. Minkälaisia kehittämis ehdotuksia opettajilla on valmistavasta opetuksesta osana maahanmuuttajanuorten kotoutumista?

4.3 Menetelmälliset ratkaisut ja aineistonkeruu

Valitsin aineistonkeruu menetelmäksi haastattelunmuodon, joka on tyypillinen laadullisen tutkimuksen aineistonkeruu menetelmä. Koin haastattelumenetelmästä olevan kaikista eniten hyötyä ja etua opinnäytetyöni kannalta, sillä sen tavoitteena on käsitellä opettajien

kokemuksia ja näkemyksiä. Hirsjärvi & Hurme (2011, 35) perustelevat haastattelujen etuja ja haittoja joihin tutustuin opinnäytetyötä suunnitellessa ja koin haastattelumenetelmästä olevan enemmän etua kuin haittaa. Haastattelu on hyvä valinta silloin, kun halutaan kuulla ihmiseen liittyviä asioita. Niissä voidaan käydä läpi henkilökohtaisiakin asioita ja kysyä perusteluja mielipiteille, joka myös selventää vastauksen tulkittamista. Haastattelu nähdään myös eduksi, jos aiheeseen on tutustuttu etukäteen, mutta haastateltava ei voi ennalta tietää vastauksia. Olin tutustunut aiheeseen kirjallisuutta lukemalla, mutta en voinut olettaa vastauksia etukäteen ja haastattelijan roolissa oli myös tärkeää säilyttää objektiivisuus.

Haastattelumuodosta valitsin teemahaastattelun, joka tunnetaan myös puolistrukturoidulla haastattelumuodolla. Puolistrukturoitu haastattelu nähdään lomakehaastattelun ja strukturoimattoman ns. avoinhaastattelun välimuotona. Lomakehaastattelu toteutetaan lomakkeella, kysymykset sekä vastausjärjestys ovat ennalta säädetty. Strukturoimaton haastattelu toteutetaan avointen kysymysten avulla ja se rakentuu edellisten vastausten kysymyksillä. Puolistrukturoidun haastattelun ero on siinä, että muodostetaan teema-alueita joiden varassa esitetään kysymyksiä. Teemahaastattelussa kysymysten esittämisjärjestystä ei ole myöskään määrätty, vaan oleellisena pidetään teema-alueissa pysymistä. Haastateltavat voivat vastata kysymyksiin omin sanoin ja tärkeänä pidetään haastateltavan henkilökohtaisten näkemysten, mielipiteiden ja kokemusten merkitystä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 44-46, 47-48; Seidmann 1991,9; Spradley 1979; Eskola & Suoranta 1998.) Teemahaastattelussa aihepiirit pohjautuvat opinnäytetyön teoriaviitekehykseen jonka avulla on tavoitteena saada vastauksia tutkimuskysymyksiin (Sarajärvi & Tuomi 2011, 75).

Seuraavaksi suunnittelin haastattelun toteuttamista. Ryhmähaastattelua katsotaan vaihtoehdoksi, kun halutaan tutkia esim. ryhmän keskinäistä vuorovaikutusta. Se mahdollistaa ryhmän yhtenäistä keskustelua, jolloin osallistujat voivat saada uusia nopeita ideoita, korjata tai lisätä osallistujien vuoropuheita. Se on myös nopeaa. Ryhmähaastattelussa omat mielipiteet voivat muuttua nopeasti tai ryhmädynamiikka epätasainen, jolloin vain tietyt osallistujat ovat äänessä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 61-62; Watts & Ebbutt 1987, 27; Snäll 1997, 46.) Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina, sillä katsoin sen olevan parempi vaihtoehto pienen kohderyhmän myötä. Koin myös saavani enemmän henkilökohtaisia näkemyksiä ja kokemuksia yksilöhaastatteluina kuin ryhmähaastattelumuodossa.

Haastattelukysymykset muodostin kahden teema-alueiden alle ja taas niiden alle muodostin tarkentavia kysymyksiä. Kaksi olennaista teemaa ovat ”valmistava opetus” sekä ”kotoutuminen”, jotka toimivat yläotsikkoina. Niiden alle muodostin tarkentavia kysymyksiä alateemoittain. Kysymysten muodot ovat avoimia kysymyksiä. Kysymysten muodostamisessa ohjasi opinnäytetyön teoriaviitekehys sekä tutkimuskysymykset. Haastattelut toteutin koululla opettajien kotiluokissa joissa ei ollut oppilaita. Yhden kerran haastattelu keskeytettiin

oppilaiden toimesta, jolloin keskeytin nauhoituksen. Haastattelut nauhoitettiin analysointia varten ja nauhoitusta varten käytin kahden matkapuhelimen äänitettä, jotka osoittautuivat erinomaiseksi nauhoituksen lähteeksi. Ennen varsinaisia haastatteluja testasin äänitteiden käyttöä ollakseen varma niiden toimivuudesta. Haastattelut kestivät n.30- 50 min.

Haastattelut olivat eri päivinä, joten heti haastattelujen jälkeen litteroin ne puhtaaksi koneelle. Yhteensä litteroitua aineistoa kertyi 32 sivua. Neljän haastattelun aineistot riittivät opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin vastaamiseen, sillä haastattelujen aikana, huomasin aineiston toistuvuuden. Tätä kutsutaan saturaatioksi eli ”kylläntymispisteeksi”, jolloin haastateltavien tiedot ovat riittäviä tutkimusongelman ratkaisemiseksi (Tuomi & Sarajärvi 2013, 87; Eskola & Suoranta, 1996, 35).

Hirsjärvi & Hurme (2011, 35) luettelevat haastattelujen haittoiksi mm. aikaa vievää, kokemattomuuden haastatteluihin sekä analysointivaiheen vaikeuden.

Haastattelumenetelmän haittoina koin osittain sen, ettei minulla ollut kokemusta siihen, joka näkyi jollain tavalla ensimmäisessä haastattelussa. Olin erittäin jännittynyt ja epäilin kysyä perusteluja vastaukselle tai henkilökohtaisen lisäkysymyksen. Tähän saattoi myös vaikuttaa se, etten ollut tehnyt esihaastatteluja, sillä koin koehaastateltavien olevan jollain tasolla tuntemattomia aiheesta enkä siis kokenut sen olevan hyödyllistä. Niinpä pidin erittäin tärkeänä reflektoida jolloin pohdin haastattelun onnistumista ja sen kehittämistä. Haastattelujen litteroinnit ja analyysi olivat erittäin aikaa vieviä, sillä aineistonanalysoinnissa ei ole säädetty tiettyä tekniikkaa vaan siinä mennään tutkijan oman tulkinnan varassa. En kuitenkaan kokenut sitä niinkään haitaksi, sillä olin erittäin motivoitunut saamaan tuloksia ja raportoimaan niitä opinnäytetyöhöni.

4.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä toteutin laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysimenetelmää.

Sisällönanalyysissä tutkitaan kerättyä aineisto tiivistetyssä muodossa. Tavoitteena on löytää aineistosta sen tarkoitus ja merkitys tutkimuskysymyksiin perustuen. Sisällönanalyysi jaetaan kolmeen analyysimuotoon, joita ovat aineistolähtöinen, teorialähtöinen sekä teoriaohjaava. Nämä analyysimuodot eroavat niin, että ne ohjaavat aineiston järjestämisen ja tulkitsemisen lopputulosta. Sisällönanalyysimuodot kuvailevat siis, kuinka lopputulokseen on päästy; analyysiprosessia, tulkintaa, johtopäätöksiä sekä teorian merkitystä. Tärkeänä pidetään kuitenkin aineiston ilmiön esille tuomisen selkeyttä ja sisällöltään se pitää aineiston tärkeitä asioita tutkimuksen kannalta. (Sarajärvi & Tuomi 2013, 103, 108; Kyngäs & Vanhanen 1999.)

Aineiston analyysin aloitin sisällönanalyysin keinoa käyttäen. Aineisto litteroidaan analyysiä varten, joka tarkoittaa aineiston läpikäymistä tutkimuksen kannalta kiinnostavien asioiden merkitsemiseksi ja erottamiseksi (Sarajärvi & Tuomi 2013, 92). Aineiston litterointi alkoi, kun muutin nauhoitteet Word tekstinhjelmaan ylös sanatarkasti. Merkitsin kunkin haastattelijan

H1 tai H2 koodeilla itseäni varten analyysin helpottamiseksi myöhemmässä vaiheessa. Aluksi etsin aineistoista tärkeimmät ilmaukset ja ilmiöt tutkimuskysymyksiä mielessä pitäen. Tarpeettomat asiat jätin analyysin ulkopuolelle. Aineiston analyysia ohjasi vahvasti teemoittelu. Teemoittelussa aineisto jaetaan eri teemoittain jossa tavoitteena on löytää aiheita kuvaavia ilmiöitä (Sarajärvi & Tuomi 2013, 93). Kun olin alleviivannut tutkimuksen kannalta kiinnostavimmat ilmaukset, ryhmittelin ilmaukset teemojen mukaan ja tässä vaiheessa sekoitin myös haastattelijoiden koodit (H1,H2). Tällä halusin varmistaa, ettei myöskään haastateltavat tunnista toisiaan esim. haastattelujärjestyksestä tms. Teemoittelua helpotti teemahaastatteluissa esiintyvät teemat, joiden mukaan pystyin ilmaukset ryhmittämään.

Kuvio 1: Aineiston analyysi

Teemoittelun jälkeinen vaihe oli ilmausten pelkistäminen. Pelkistämisessä kyse on alkuperäisilmauksien muotoilemisesta yksinkertaiseen muotoon jonka jälkeen ne ryhmitellään edelleen samaan luokkaan. Luokka nimetään sitä kuvaavaksi ja edelleen yhdistetään samankaltaisuudet yläkategorioksi. Kategorioiden yhdisteleminen mahdollistaa tutkimuskysymyksiin vastaamisen. Analyysi perustui induktiiviseen päättelyyn, jonka tunnistaa ”yksittäisestä yleiseen” periaatteella. Tämä tarkoittaa sitä, että analyysin vaiheet etenivät yksittäisestä ilmauksesta yleisen ilmiön tunnistamiseen. (Sarajärvi & Tuomi 2013, 95, 101; Miles & Huberman.) Viimeisessä vaiheessa kirjoitin yhteenvedon tuloksista ja niitä toteamaan liitin osan haastattelijoiden alkuperäisilmauksista mukaan.

Opinnäytetyön analyysi perustuu teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin. Sitä pidetään aineistolähtöisen ja teorialähtöisen analyysimuodon välimuotona. Teoriaohjaavassa analyysissä analyysin prosessia ohjaa jo tiedetty tieto joka auttaa analyysissä, kuten teema. Teoriaohjaavan sisällönanalyysi pohjautuu aineistolähtöiseen analyysiin, mutta analyysin erot tunnistetaan siitä, että teoriaohjaavassa aineiston teoreettinen viitekehys on aikaisemmin tiedossa ja ne viedään analyysiin, kun taas aineistolähtöisessä teoriaviitekehys muodostuu aineistosta. (Sarajärvi & Tuomi 2013, 117.) Valitsin teoriaohjaavan analyysimuodon, koska koin analyysivaiheessa aiemman teorian ohjaavan aineistoanalyysin prosessissa, kun yhdistin luokat yhteneväksi. Tämä toteutui sillä, kun tutustuin tutkimuksen aiheisiin liittyvään kirjallisuuteen. Esille nousi samoja teemoja, kuin aineistonanalyysissä. Esim. Suomi toisena kielestä kirjallisuuskatsauksessa ”Suomen kielitaito maahanmuuttajanuorille on keskeinen ehto kotoutumisen osalta, sillä siitä on monia etuja (Karasma 2012, 29; Pitkänen 1999, 40-41, Lehtinen 2002, 28).” Tästä pystyin päättämään, että suomen kieli ja siihen oppimiseen vaikuttavat ja liittyvät tekijät tulevat esille aineistoanalyysissä sen merkityksen vuoksi kotoutumisen osalta.

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA
”Et meillä ei oo aluks mitään yhteistä kieltä laisinkaan, niin se on aika haasteellista. Mennään ihan nollasta.”	Yhteisen kielen puuttuminen	Kielen haastavuus
”Jokanen opettajakin oma persoona- että oppilas kokis sen, että minä toivon ja opetan niin hyvin kun pystyn, mutta minä en oo se, joka kaadan sitä tietoa sinne päähän vaan oppilaan pitää pyrkiä ja oppia myös itse hankkimaan tietoa. Läksyjen luku on yks mikä on joillekin oppilaille ongelma- et he ei niinkun ymmärrä sitä et jos kotona ei yhtään tehdä läksyjä eikä opiskella niin se ei yksin täällä koulussa se tieto kartu.”	Oppilas ymmärtää koulun ulkopuolisen opiskelun tärkeyden	Oppilaiden aktiivisuus opiskelussa

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ TEKIJÄ
Kielen haastavuus	Oppilaiden vaikuttavat tekijät opetuksen haasteellisuuteen	Opettajien kokemia haasteita valmistavan opetuksen opettamisessa osana maahanmuuttajanuorten kotoutumista
Oppilaiden aktiivisuus opiskelussa		

Kuvio 2: Esimerkki luokittelusta

5 Tulokset

Seuraavaksi kuvailen yksityiskohtaisemmin haastatteluaineiston tuloksia neljän teema-alueen kautta, jotka ovat aineistoanalyysin yhdistäviä tekijöitä eli tuloksia.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, jossa tavoitteena on kuvailla opettajien näkökulmia ja kokemuksia valmistavasta opetuksesta osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia löytyy kahdesta ensimmäisestä kappaleesta. Opinnäytetyön toisessa tutkimuskysymyksessä, jossa tarkoituksena on kuvailla opettajien kokemuksia valmistavan opetuksen haasteista osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia, on vastaus kuvailtuna kolmannessa kappaleessa. Viimeisessä kappaleessa tuodaan esille opettajien kehittämisehdotuksia liittyen valmistavaan opetukseen, joka on opinnäytetyön kolmas tutkimuskysymys.

5.1 Koulunkäynnin tukeminen kotoutumisessa

Tässä osiossa kuvailen haastatteluissa saatuja tekijöitä, joita koulu tarjoaa maahanmuuttajanuorelle kotoutumisen tueksi. Haastatteluista kaksi vastaajaa mainitsi koulun yhdeksi tärkeimmäksi tekijäksi peruskoulutuksen. Ilman aiempaa koulutaustaa tai suomen kielen tietämystä peruskoulutus Suomessa maahanmuuttajanuorella alkaa valmistavasta opetuksesta, jossa suomen kielen oppiminen sekä tutustuminen yhteiskuntaan ovat olennaisia päätavoitteita. Peruskoulutuksen merkitys voidaan tulkita haastattelujen perusteella erittäin merkittäväksi suomessa, sillä se avaa mahdollisuuden jatkokoulutuksiin.

H4 ”No tarjoamalla tietenkin sen koulutuksen, sen peruskoulutuksen ja suomen kielen opetuksen ja niinku tietoa yhteiskunnasta. Et, tietoa jatkokoulutuksesta esimerkiksi. Et ne on varmasti ne tärkeimmät muodot.”

Yksi vastaajista painottaa kouluympäristön merkityksen kotoutumisen kannalta. Kouluympäristön tulee olla avoin ja turvallinen paikka nuorelle. Koulun täytyy tarjota tukea oppimiseen, mutta myös luokan ulkopuoliseen toimintaan. Koulu tarjoaa aikuisen tuen oppilaalle sekä hyväksyy oppilaan sekä hänen perheen sellaisenaan. Koulun tehtävänä ei ole muuttaa perheen arvomaailmaa, vaan kunnioittaa se niin kuin se on. Koulu tiedottaa suomalaisesta yhteiskunnasta ja siitä, kuinka täällä toimitaan.

H1 ”Mutta koulun täytyy olla mun mielestä hirveen avoin ja semmonen niinkun paikka jossa sillä oppilaalla on oikeesti sellanen tuki ja turva että hän pystyy täällä sitten niinkun tukeutumaan aikuiseen ettei tarvii niinkun miettiä miten tässä pitäis toimia..”

H1 "Mutta se että on mahdollisimman läheisessä suhteessa ja osottaa sen suvaitsevaisuuden ja sen että minä hyväksyn perheen sellaisena kun se on. Heidän arvot, kaikki tälläiset, sellasena ku ne on heillä. Et niitä ei niinkun lähetä ikäänkun muuttamaan."

Muita koulun tarjoamia kotoutumista tukevia toimintoja ovat maahanmuuttajanuoren etnisen taustan tukeminen sekä ulkopuolisten toimijoiden järjestämät toiminnat. Oman äidinkielen tunteja järjestetään koululla kerran viikossa. Yksi haastattelija mainitsi, että Espoon kaupungissa opetetaan kymmenissä eri kielissä omaa äidinkieltä maahanmuuttajanuorille. Kuitenkaan koulun opettajat ja nuorten oman äidinkielen opettajat eivät tee yhteistyötä keskenään, sillä opetus tapahtuu opetusajan ulkopuolella ja oman äidinkielen opettaja on koulun ulkopuolinen. Koululla järjestetään monikulttuurisuustapahtumia ja luokan keskeisiä "juhlia" riippuen ryhmästä sekä opettajan mahdollisuuksista. Monikulttuuristen tapahtumien tarkoituksena on tiedottaa koulua koulun monikulttuurisuudesta jossa koulun oppilaat, sekä henkilökunta voivat tuoda itse tärkeitä asioita siihen jolloin myös koulun yhteishenki vahvistuu. Myös oman uskonnon tunteihin on mahdollisuus osallistua ja ne järjestetään koulupäivän aikana erillisissä ryhmissä.

H2 "No tässä koulussahan, tai siis kaikillehan tarjotaan se mahdollisuus lukea omaa äidinkieltä, siis koulunhan täytyy antaa se mahdollisuus."

H4 "Siis meillä ei oikeastaan oo niinkun yhteistyötä niitten oman äidinkielen opettajien kanssa."

H4 "No meillä koulussa on tämmöset tiimit ja meillä on yks tiimeistä just tämmönen kieli- ja kulttuuri tiimi. Et meiän tiimi yrittää sitten tuoda kouluarkeen erilaisia tapahtumia ja tiedottaa erilaisista koulutuksista muille opettajille."

Koulu tarjoaa myös koulun ulkopuolista tukea. Koulun ulkopuolisella tuella opettajat mainitsevat järjestöjen toiminnan. Koulu on tehnyt yhteistyötä erään järjestön kanssa useita vuosia, jonne maahanmuuttajanuoret ovat voineet osallistua. Järjestötoiminnassa nuoret ovat saaneet tärkeää tietoa tapahtumien ja projektien kautta, joissa käydään läpi erilaisia tärkeitä aiheita nuorille. Järjestötoiminnan katsotaan olevan tosi tärkeä tuki maahanmuuttajanuorelle, sillä se saattaa olla ainoa vapaa-ajan toimintaa koulun ja kodin välillä. Yksi haastateltava mainitseekin erilaisten järjestöjen mainosten ja heidän toiminnan tiedotusten jakamisen nuorille tärkeäksi.

H1 “Mellähän on paljon muutakin- siis koulun ulkopuolista. Mehän ollaan (järjestön nimi) kans- oli se yks sellanen projekti. Et tulee niinkun muutakin kautta sitä yhteiskunnasta tai tietoa yhteiskunnasta ja koulutuksesta, jatko-opinnoista, kesätöistä, kaikesta tälläsestä- eikä vaan koulun kautta, koska koulu ei yksin pysty kaikkee tekemään.”

H1 ”... tietysti kaikki harrastuksethan antaa, mutta ei kaikilla oppilailla oo mitään harrastuksia. Heillä ei oo koulun ja kodin ulkopuolista elämää”

5.2 Näkökulmia valmistavasta opetuksesta osana kotoutumista

Haastattelujen perusteella saaduista tuloksista voidaan tehdä johtopäätöksiä siitä, että valmistava opetus on kokonaisuudessa kotoutumista edistävä ja opettajat kokevat valmistavan opetuksen erittäin tärkeäksi oppilaiden etua ajatellen. Valmistavan luokan ryhmäkooksi mainittiin olevan keskimäärin alle 12 oppilasta, joka mahdollistaa pienen ryhmäkoon vuoksi tehostetun tuen antamista. Tehostetulla tuella voidaan haastatteluista tulkita opettajien mahdollisuutta seurata oppilaan oppimista yksilöllisesti joka tunti. Valmistavalla luokalla on yleensä myös luokka-avustaja, jonka mainittiin olevan erittäin tärkeä tuki opetuksessa. Yksi haastateltava mainitsi luokka-avustajan olevan eräästä maasta, joka mahdollistaa epäselvissä tilanteissa omalla kielellä selittämisen oppilaalle.

H3 “ No varmaan just se valmistava luokka ylipäättään nii tukee sitä kotoutumista. Et siinä on niinku ajateltu että on ikäänsä vuos, ettei heitetä heti kylmiltään sinne kielitaidottoman tavallisen luokan sekaan, vaan sul on niinku aikaa pikkase ruveta ottaa sitä kieltä haltuun ja sitten myöskin saa semmonen pehmeä lasku, et mikä on suomalainen koulu.. Niinku myöskin se semmonen.. Ensimmäisii kontaktipintoja, sitten niinkun siihen tota ympäristöön, missä ovat sitten uuteen kotimaahan ja sielt sitten niit ensimmäisii ystävyyssuhteita ja niinku ollaan tekemisissä muitten maahanmuuttajien kanssa, mutta sitten tietenkin myöskin suomalaisten lasten kanssa. Et kai se koko ajatus siit valmistavasta luokasta on niinku just, et se on sitä kotoutumista edistävä asia.”

H2 ”...Ja sitten meillä on tässä luokassa luokka-avustaja. Hän on sitten tärkeä apu siinä.”

Kaikki vastaajat näkevät valmistavan opetuksen ehdottomana päätavoitteena suomen kielen oppimisen, joka on yksi tärkein tekijä kotoutumisen edistymisessä. Haastateltavat toivat ilmi, ettei suomi toisena kielenä opetusta valmistavassa opetuksessa ole erikseen vaan suomen kielen opetus on valmistavassa opetuksessa kokonaisvaltaista joka aineessa ja sitä käydään

perusteellisesti läpi terminologiaa myöten. Suomen kielen oppimisen lisäksi valmistavalla opetellaan päivittäisten asioiden opetteleminen ja lähiympäristöön tutustuminen. Näiden lisäksi kaksi haastateltavaa näkevät tärkeänä kaverisuhteiden luomisen sekä omien vahvuuksien löytämisen ja niiden kehittämisen.

H3 ”Mut kyllä mun mielestä tärkein tavoitteena, en tiää onks sitä kirjattu mihinkään, mut mitä mä ite ajattelen on se, että oppilas niinku-- Ku kaikki on uutta ja tuntuu et ei osaa mitään ja pitääks noi mua ihan tyhmänä.. Niin et säilyis ja vahvistus ja se sellanen-- löytyis niinku siit kielimuurista huolimatta se, että tässä mä oon niinkun hyvä. Löytyy ne omat vahvuudet ja niit pystyy niinku kehittää. Et sen mä nään niinku kielen lisäks niinku tosi tärkeenä, koska sit se niinku auttaa taas eteenpäin.”

H2 ”Käydään tutustumassa lähipiiriin. Nyt me on ajeltu metrolla. Käydään kirjastossa. Sit tehdään niinkun semmosia asioita mitä heidän pitäs oppia päivittäin tekemään. Iha käydään läpi suomen kielen opiskelun yhteydessä heti alusta lähtien, että miten ostetaan bussilippu tai miten täytetään joku paperi.”

H3 ”Valmistavan luokan aikana niin tota sitähen ei sillai tavallaan oo niinkun erikseen, et se oli aika semmosta kokonaisvaltaista se opiskelu. Et ei ollu erikseen, et nyt meillä on S2, vaan että ku kaikki oli aina suomeks. Se oli koko ajan sitä suomen kielen opiskelua et oli sitten matikka tai jotain muuta.”

Haastatteluissa tulee myös ilmi, että maahanmuuttajanuorten etnistä taustaa otetaan huomioon opetuksessa keskustelemalla sekä oppimateriaaleissa huomioimalla. Kaikki haastateltavat mainitsevat opettajien kiinnostuksen oppilaan kulttuuriin olevan tärkeä tekijä opetuksessa, jota otetaan pienillä asioilla esiin opetuksen yhteydessä. Yksi haastateltava mainitsi opettajan kiireen rajoittavan maahanmuuttajanuorten etnisen taustan tukemista, jolla voi olla vaikutusta tämän identiteetin vahvistumiseen. Voidaan siis tulkita, että opettajan kiinnostus maahanmuuttajaoppilaan etnisestä taustasta on tärkeää oppilaan itsetunnon ja oppimisen tukemisen kannalta. Yksi vastaajista toi kuitenkin esille, että hän näkee etnisen taustan tukemisen opetuksessa usein jopa haasteellisena, sillä monesti oppilaat eivät halua puhua omasta taustastaan, siksi hän korostaa nuoren oman tahdin merkityksen asioiden tuomisessa.

H1 ”Mut mun mielestä on tärkeää että opettajat tietää sen maan kulttuuria, uskonnon kulttuuria- ylipäättänsä sen mistä lapsi tulee. Tää lapsi voi tulla tietystä maasta, mutta hän on ehkä kiertänyt parin muun kautta.”

H3 “Et kyllähän sen pystyy sillain huomioimaan niinkun ihan tavallises opetuksessa, mut se aina mikä opettajilla on, että jotenki tuntuu, et ku sitä asiaa on niin paljon, niin tota saattaa just kiireen takia jäädä käyttämättä niit tilaisuuksii, mitkä ois sit tärkeitä sitten sen oppilaan niinku itsetunnon ja sen semmosen oma identiteetin niinku vahvistamisen kannalta.”

Valmistavan opetuksen oppilaita sekoitetaan myös toisten ryhmien opetukseen. Integroituminen yleisopetuksen- tai pienryhmäopetuksen luokkiin nähdään tärkeänä osana kotoutumista valmistavalla luokalla opettajien näkökulmasta. Oppilas voidaan integroida toiseen ryhmään tai tiettyyn aineeseen, jos hänellä on siihen hyvät koulunkäyntivaatimukset sekä riittävä suomen kieli. Oppilaita integroidaan heidän mahdollisuuksien mukaan. Se voidaan tulkita kotoutumista edistävänä asiana opetuksessa vain, jos se ajaa oppilaan etua oppimisen kannalta. Toisiin ryhmiin osallistuminen voi tuoda onnistumisen kokemuksia, uusia tuttuja sekä kielen kehittymistä jotka ovat tärkeitä itsetunnon vahvistajia. Yksi haastateltava puhuukin syrjäytymisen vaarasta, jos integroitumista toteutetaan liian nopeasti. Haastatteluista voidaan siis tulkita, että valmistava opetus pyrkii ryhmien integroitumiseen, mutta kaikilla ei siihen ole valmiuksia suomen kielen ja heikon koulunkäyntitaitaustan takia.

H3 “Yleensä mitä vanhempi sä oot niin sen hankalampaa se on. Mut sitten voi olla ihan niinku et se sun koulunkäyntitaitausta-- Et jos sä et oo oppinu niinku lukee tai kirjottaa millään kielellä, ni et sä voi yhdessä vuodessa oppii niinku ylipäätää lukee ja kirjottaa, ja sitte vielä uudella kielellä, et tota ja sitte siirtyy seiskalle (yleisluokalle). Et se ei vaan oo mahollista niinku oppii niin nopeesti. Eli sitten tavallaan niinku sii tapauksessa se välttämättä se suora integrointi ei edistä sitä kotouttamista, koska sitten sä oot niinku, sit sä heti niinku putoot sieltä. Et jos sä et saa sinne sitä tarvittavaa tukee, niin, että sä pääset sinne mukaan-- niin sittenhän sä tavallaan niinkun syrjädyt sen takia.”

H1 “Et tähän tietysti pyritään- että ne joilla on mahollista mennään yleisopetukseen niin integroidaan sinne, mutta jos ei pärjää niin sitten on mahdollisuus tulla takaisin.”

Haastateltavat kertovat yhteistyöstä vanhempien kanssa vanhempainiltojen, yksilötapaamisten sekä koulun sähköisen palvelun kautta. Kaikki opettajat kokevat vanhempien ja kodin yhteistyön todella olennaiseksi, sillä he kokevat tärkeänä, että vanhemmat ovat tietoisia oppilaan opintopolusta. Yksi haastateltava korostaakin hyvin tärkeäksi antaa vanhemmille kuva konkreettisesti oppilaan oppimisesta ja mahdollisuuksista kaunistelematta. Kodin tuki on myös tärkeä oppilaalle kuin koulussa kotoutumisen myös

koulun ulkopuolella kotoutumisen näkökulmasta. Yksi haastateltava tuo esille syrjäytymisen vaaran nuorella, jos kodin koulun ja kodin ulkopuolella ei anneta mahdollisuuksia kotoutumiseen vapaa-ajalla. Tämän ilmiön hän mainitsee kuitenkin olevan harvinaista.

H1 "Kodin tuki on tärkeä."

H1 "Elikkä annetaan tietoa siitä koulupolusta eteenpäin. Et se ei jää pelkästään oppilaan niinku kontolle vaan että huoltajakin tietää mikä on seuraava vaihe siinä opiskelussa."

5.3 Kokemuksia valmistavan opetuksen haasteista

Kaikki neljä haastateltavaa olivat yksimielisiä siitä, että maahanmuuttajanuorten kielitaito on yksi haastavimmista tekijöistä valmistavan opetuksen opettamisessa osana kotoutumista. Kielitaidon heikkous vaikuttaa oppimiseen, sekä kotoutumiseen ylipäättänsä kun ei ole yhteistä kieltä esim. suomalaisten nuorten kanssa. Näin oppilaat pysyvät omissa ryhmissään.

H2 "Et meillä ei oo aluks mitään yhteistä kieltä laisinkaan, niin se on aika haasteellista. Mennään ihan nollasta."

H3 "Sittenhä on noi välitunnit ja muut missä tavallaan pitää sitten olla itse aktiivinen, mutta sitten hyvin paljon tietenkin, kun sitä kielitaitoo ei ole, niin he ovat sitten isommissa porukoissaan. Kyllähän me sitte yritetään vähä opettajatki vähä saattaa sanoo, et onks sulla ketään kavereita ja vähän niinkun ohjata, mut se on tosi vaikeeta, koska ei nyt sitten taas suomalaisetkaan opiskelijat hirveesti pysty ottaa kontaktia, jos ei ole yhteistä kieltä. Jos ei osaa englantia, niin se on aina hankalampi juttu."

Haastateltavista kolme kertoo oppilaiden monimuotoisuuden vuoksi oppimateriaaleissa puutetta maahanmuuttajien yläluokille. Kaksi haastateltavista kertoi nimenomaan oppimateriaalin puutteen suomi toisena kielenä kirjassa. Tämä käy ilmi siinä, että oppimateriaalin sisältö on esimerkiksi alaluokille suunnattua tai opettajat käyttävät luovuuttaan tehden uutta oppimateriaalia käsin tai soveltavat osan jo olemasta oppimateriaalista opetukseen.

H3 "No se on varmaan just se niinkun se oppimateriaali asia. Että ku ne ryhmät on niinku semmosii, et siinä on monen ikäsi ja monen taustasia ja tasosia. Sitten se on melkein semmosta käsityötä se oppimateriaali."

Kolme haastateltavaa tuo esille oppilaiden motivoitumisen haasteelliseksi ja nimenomaan kielen käytön harjoittelemista myös koulun ulkopuolella. Oppilaiden motivoitumisella ja aktiivisuudella on myös iso merkitys oppimisen edistymisessä joka on yhteydessä kotoutumiseen. Työtä opintojen eteen täytyy tehdä paljon, sillä se myös auttaa myöhemmässä kouluvaiheessa.

H1 "Jokanen opettajakin oma persoona- että oppilas kokis sen, että minä toivon ja opetan niin hyvin kun pystyn, mutta minä en oo se, joka kaadan sitä tietoa sinne päähän vaan oppilaan pitää pyrkiä ja oppia myös itse hankkimaan tietoa. Läksyjen luku on yks mikä on joillekin oppilaille ongelma- et he ei niinkun ymmärrä sitä et jos kotona ei yhtään tehdä läksyjä eikä opiskella niin se ei yksin täällä koulussa se tieto kartu."

Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että vuoden valmistava opetus ei riitä maahanmuuttajanuorille oppia suomen kieltä ja siirtyä yleisopetukseen.

H1 "Et tota joillekin se ei riitä. Et se pitäs kans yks mun mielestä kattoo tai sit pitää sitä lisätukee antaa. Siihen resurssit on pienet että ei voi lopullisesti sitä antaa ja oppilaski on rajallinen. Jos sulla on 30 h viikossa vieraalla kielellä koko aika tulee opetusta, niin ei kukaan jaksa enää sitten vielä siihen jotakin lisäopetusta. Sit mahdollisesti heillä on oman kielen tuota tunnit siihen päälle."

Valmistavan opetuksen jälkeen maahanmuuttajanuorten on haettava koulupaikka luokka-asteelle. Espoossa opetussuunnitelmassa on malli maahanmuuttajien pienryhmäopetusta, joka luetaan tehostettuun tukeen. Haastateltavat kertovat yleensä maahanmuuttajanuorten hakevan maahanmuuttajille suunnattuun pienryhmäopetukseen, sillä vuoden kestävä valmistava opetus ei yleensä ole riittävää siirtyä yleisopetukseen. Suomen kielen taito, heikko koulutausta sekä oppilaan oma aktiivisuus ovat merkittäviä tekijöitä maahanmuuttajien pienryhmäopetuksen hakuun.

H4 "Valmistavan jälkeen Espoos on semmonen malli, että ne, joilla on heikko koulunkäyntitausta kotimaastaan tai sitten ei ole ollenkaan- niin ne tulee näihin pienryhmiin, sitten niinkun suorittamaan yläasteen. Sanoisko, et joka toinen tai joka kolmas vuos meille saattaa tulla oppilas, joka ei osaa edes lukea omalla äidinkielellä valmistavalla, et ei semmosta voi laittaa yleisopetukseen. Et ne opiskelijat on sit tehostetun tuen oppilaita ja ne opiskelee tässä pienryhmissä, mutta oppisisällöt on sitten samanlaiset kun

yleisopetuksessa. Ainoa mikä poikkeaa on se, et ne oppilaat pystyy anomaan vapautuksen ruotsin kielestä.”

H3 “Sitä pitää seurata tavallaan niinkun samalla lailla kuin mitä tahansa luokkaa. Ja sitten just esimerkiksi ysiluokan se päättörvio pitää olla verrannollinen niinkun minkä tahansa ysiluokan päättöarviointiin.”

Maahanmuuttajien pienryhmäopetuksissa oppilaat opiskelevat yleisopetuksen mukaisesti luokka-astetta, josta he myös saavat todistuksen, joka on verrannollinen yleisopetuksen kanssa. Haastattelujen tuloksissa opettajat kokevat maahanmuuttajien pienryhmien olevan tärkeä osa maahanmuuttajanuorten koulupolkua, sillä pienemmissä ryhmissä opiskelu mahdollistaa henkilökohtaisen tuen antamiseen sekä suomen kielen kehittymiseen. Maahanmuuttajien pienryhmäopetuksessa oppilaita integroidaan samalla tavalla yleisopetuksen ryhmiin mahdollisuuksien mukaan ja sieltä voi saada vapautuksen ruotsin kielestä. Maahanmuuttajien pienryhmäopetus on myös kotoutumista edistävää.

Haasteita tulee esille myös vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Vanhempien heikko kielitaito sekä heidän omat taakat vaikeuttavat yhteistyötä. Esim. koulun sähköisen palvelun Wilman käyttö on haastavaa, jos ei ymmärrä suomen kieltä. Vanhempainilloissa ja tapaamisissa käytetään kaupungin tarjoamia tulkkipalveluita, mutta yhteisen kielen puuttuminen voi vaikuttaa vanhempien aktiivisuuteen. Myös nuoren tukeminen kotona voi olla vähäistä, jos perhe on vasta maahan saapunut ja vanhemmilla on omia velvoitteita ja kuormia. Yksi opettajista toi esille esimerkin ääripäästä, jossa vanhemmat tukeutuvat liikaa lapsen tämän kielitaidon takia, joka vaikuttaa oppilaan oppimiseen merkittävästi. Kaksi haastateltavista havainnollistaa myös lievän hankaluuden oppilaan mahdollisuuksista tiedottamisen oppilaalle ja hänen vanhemmille. Tällä he tarkoittavat sitä, että joskus vanhemmat eivät ymmärrä koulujärjestelmää tai yllättyvät vanhempaintapaamisissa saadusta tiedosta oppilaan kehittymiseen liittyen.

H1 “Mutta onhan siinä se ongelma, et jos huoltajat eivät osaa kieltä, heidän tukem-, niinku se avunantamiskyky ei oo samanlainen ku tietysti, jos osaa kieltä.”

H1 “Huoltajat tukeutuu hirveesti tähän oppilaaseen joka osaa kieltä paremmin ku hän elikkä oppilas toimii tulkkina terveyskeskuksessa ja sosiaalityöissä ja millon missäkin. Oppilaalle soitetaan kesken tunnin että nyt pitää tulkata jotaki ja näin, joka mun mielestä on väärin.”

Oppilaiden oppimisongelmia on vaikea tunnistaa puutteellisen kielitaidon takia. Kuitenkin jos huomataan, että oppilaan oppimisen edistymisessä ei tapahdu kehitystä, niin silloin opettajat yhdessä oppilashuollon kanssa ryhtyvät tukimaan asiaa ja yleisin tapa tunnistaa oppimisongelma on tekemällä mm. testejä. Kaksi haastateltavaa mainitsee psykologitestien olevan niin kulttuuri- ja kielisidonnaisia, että heikon kielitaidon takia kuka vain voisi saada väärän tuloksen testeistä, vaikkei oppimisongelmaa olisikaan. Haastateltavien mukaan osa psykologeista ei edes ota suomen kielitaidottomia testeihin. Tämä vaikuttaa siihen, ettei oppilaalle osata antaa hänen tarvitsemaansa tukea kun ei tiedetä mistä oppimisvaikeus johtuu. Yksi haastateltava harmittelee asiaa ja toivoo, että asia vietäisiin eteenpäin.

H1 "On ollu monta sellasta tilannetta, että minä olen huomannut että oppilaalla on ongelmia, oppimisongelmia ja ne ei välttämättä oo traumasta kiinni. Ne voi olla siis tällasia kehitysjuttuja tai tällasia.. Niin tuota sitä puolta mun mielestä pitää kehittää ja sitä onki kehitetty näinä vuosina, että sen oppilaan pitää päästä psykologisiin testeihin vaikka sitten en tiedä sitten mikä sitten, koska aina on ollu se ongelma, että ku se kielitaito on ollu niin heikko-- psykologi on niinku ikäänku vedonnu että se kielitaito on niin heikko. Mun mielestä se ei saa olla se syy. Pitää keksiä keinot, että se kielitaito ei saa olla se este siihen, että sen oppilaan ikäänku se taso saadaan selville jos siellä on-- siellä voi olla hyvinki hankalia tilanteita. Kehitysongelmia, traumatisoitumista, mitä tahansa mitä nyt on.. Ihan suomalaisillakin oppilailla- et hän sais sitten sen vielä sen ylimääräsen tuen siihen ja opettaja ois tietonen mistä ois kysymys ja pystyy sillä tavalla auttamaan."

5.4 Opettajien kehittämis ehdotukset

Vaikka haastateltava pitävät valmistavaa opetusta tärkeänä kotoutumisen kannalta, ovat he yksimielisiä siitä, että maahanmuuttajanuoret, jotka aloittavat valmistavan opetuksen yläasteella on aikaa liian vähän oppia tarpeeksi suomen kieltä niin, että pärjäisi yleisluokalla. Kaksi haastateltavaa pitääkin tärkeänä rauhallisuutta ja sitä, että asioita opitaan yksi kerralla kuin monta asiaa pintaraapaisulta. Kaksi haastateltavista toivoisi enemmän yhteistyötä eri luokkien välillä. Tämä liittyy osittain myös siihen, että yhteistyö lisäisi opettajien välille tietoisuutta toisten töistä, sekä mahdollistaisi maahanmuuttajaluokkien oppilaiden kotoutumisen sekä oppimisen edistymistä. Myös materiaaleja toivotaan enemmän saatavaksi valmistavan opetuksen luokille sopiviksi. Yksi haastateltava toivoisi enemmän huoltajien tapaamisia, sillä kokee tärkeäksi oppilaan oppimiseen liittyvien asioiden tiedottamisen huoltajille tärkeäksi.

H4 "Aikaa nyt pitäis varmasti olla, että kuitenkin tää valmistava, jos on tän kolme vuotta niin se on aika lyhyt. Et koska kuitenkin oppilaat tarvitsee aikaa."

Et semmonen joustavuus varmasti. Aikaa lisää, joustavuus. Ne ois varmaan semmosii tärkeitä. Materiaalit. Materiaaleja, mitkä sopii niinkun ihan yläkoulun valmistavalle. S2- kirja esimerkiksi on aika heikosti-- et ihan oppimateriaalia tarttis.”

Kaikki haastateltavat kokevat, että yleisopetuksen opettajia pitäisi tiedottaa enemmän maahanmuuttajanuorten koulupolusta ja kielitaidosta. He tuovat esille, että vieläkin osa yleisopetuksen opettajista ei ymmärrä maahanmuuttajanuorten koulutaustasta sekä kielitaidosta johtuvia haasteita, jotka vaikuttavat oppimiseen ja kotoutumiseen koulussa. Yksi haastateltavista mainitsi, kuinka koulun sisällä maahanmuuttajaopetuksen opettajien sekä yleisopetuksen opettajien työn eroista tiedetään vähän. Hän kokee, että, vaikka yhteistyötä tehdään, niin silti on havaittavissa epätietoisuutta yleisopetuksen ja valmistavan- tai pienryhmäopetuksen välillä. Tämä tulee ilmi juurikin epätietoisuudesta maahanmuuttajanuorten oppimiseen vaikuttavista tekijöistä sekä heidän koulupolusta.

H2 “Kyllähän sitä niinku koko ajan mieltii, miten työyhteisössäkin me tiedetään aika vähän toistemme hommista monesti, että jos ei satu sillä omalla luokalla olemaan maahanmuuttajataustasii nuoria niin sehän voi olla, että sitten niinku ei oo ees tarvetta siihen, et miks mun tarvii nyt tietää. Miellähän on voimakkaasti maahanmuuttajataustaien koulu tai et meillä on paljon maahanmuuttajataustaisia oppilaita täällä. Et ois ihan hyvä tietää muidenki, minkälaisia asioita he joutuu sitten työstämään tässä omassa opintopolussa”

H2 “Mun mielestä sitä vois varmaan kehittää enemmänki tonne yleisopetuksen puolelle. No tarkotan sitä, et ne jotka on esimerkiks yleisopetuksen puolella, niin siellähän on kuitenkin maahanmuuttajataustasia nuoria-- Vielä enemmän tuoda tätä eroa aineopettajien tietoisuuteen. Et minkälaiselta pohjalta nuoret tulee, koska se, että jos sanoo, et suomen kielen taito on heikko, nii must tuntuu, et välttämättä ei ymmärrä sitä, mitä se tarkoittaa. Minkälaisia ongelmia heillä on.”

Kaksi haastateltavista kokee resurssipulasta johtuvia vaikutuksia opetuksessa. He molemmat toivoisivat saada järjestää enemmän yhteisiä retkiä valmistavan-, pienryhmä- sekä yleisopetuksen kanssa yhteistyössä. Aikaisemmin haastateltavat korostivat järjestöjen sekä monikulttuurisuustapahtumien tärkeyden koulussa sekä maahanmuuttajanuoria ajatellen. He toivovat yhteistyötä enemmän ulkopuolisten toimijoiden kanssa, kuten esim. järjestöjen. Edellisen projektin myötä opettajat olivat erittäin tyytyväisiä siihen ja toivoisivat enemmän sellaista. He kokivat nuorten saavan itsetunnon vahvistumista esitysten myötä, saivat uusia

tuttavia sekä tutustuivat eri ympäristöön. Resurssipula tulee ilmi myös luokka-avustajaan liittyen. Yksi haastateltavista kokee avustajien olevan toisaalta riittävää opetuksen yhteydessä, mutta toisaalta hän kokee, että niitä voisi olla enemmän.

H2 "Resurssipulahan on se yks, että mähän veisin näitä ihan joka viikko jonnekin retkelle, koska monilla, no on siis sellasia oppilaita, jotka ei liiku sieltä kotoa paljo mihinkää."

H1 "Just (Projekti)- just tän tyyppisiä enempi. Siellä tulee sitä oppilaalle itseluottamusta- he tapaa muita helsinkiläisiä, vantaalaisia, muita-muitten koulujen oppilaita. Jotenki se niinkun harjo- tietysti kaikki harrastuksethan antaa, mutta ei kaikilla oppilailla oo mitään harrastuksia. Heillä ei oo koulun ja kodin ulkopuolista elämää"

H3 "Jos mä aattelen tätä pienryhmäopetusta nii sitä just, et mahdollisimman paljon sitä yhteistyötä ja yhteisopettajuutta ja sitä sellasta kanssakäymistä ja integrointia tavallisiin luokkiin."

6 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvailla valmistavaa opetusta osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia opettajien näkökulmasta. Opinnäytetyötä ohjasi kolme tutkimuskysymystä, joita kehysti teoriaviitekehys sekä haastattelutulokset. Haastattelujen tuloksissa tulee esiin samoja teemoja kuin opinnäytetyön teoriaosuudessa jotka yhdessä tukevat toisiaan kokonaisuudessa. Opinnäytetyön ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä oli tarkoitus selvittää opettajien näkökulmia ja mielipiteitä valmistavasta opetuksesta osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia. Tulokset näyttävät, että valmistava opetus on hyvin tärkeä vaihe maahanmuuttajanuoren saapuessa ensimmäistä kertaa suomalaiseen kouluun. Sillä on tärkeä merkitys osana kotoutumista, sillä se tarjoaa rauhallisen tulon suomalaiseen koulumaailmaan, antaa tehostettua tukea eri osa-alueilla ja nuorella on mahdollisuus tutustua suomalaiseen kulttuuriin opetuksen sekä koulun tarjoamien tukitoimien kautta. Tuloksissa korostuu valmistavan opetuksen pää tavoitteeksi suomen kielen oppiminen, koulutuksen tärkeys ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö. Myös muiden tekijöiden tärkeyttä tuotiin esille valmistavassa opetuksessa, kuten ryhmässä toimiminen, omien vahvuuksien löytäminen ja ensimmäiset kontaktit kaverisuhteisiin sekä onnistumisen kokemukset.

Toisessa tutkimuskysymyksessä tavoitteena oli kuvailla valmistavan opetuksen haasteita osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia. Opetuksen haasteina opettajat kuvailivat oppilaiden vaikuttavia tekijöitä oppimisen haasteellisuuteen, joita ovat mm. oppilaiden

heterogeenisyys, kuten ikä ja taso sekä suomen kielen oppimisen haastavuus. Myös vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä tuli esille haasteita heidän kielitaidon sekä vanhempien omien taakkojen takia. Koulun vaikuttavia tekijöitä opetuksen haasteellisuuteen mainittiin oppimateriaalin puute sekä kiire. Kolmannessa tutkimuskysymyksessä tarkoituksena oli kuvailla ja tuoda esille opettajien kehittämis ehdotuksia liittyen valmistavaan opetukseen osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia. Tulokset osoittavat, että opettajat toivovat yleisopetuksen opettajien sekä maahanmuuttajaluokkien opettajien välillä tiedon lisäämistä liittyen maahanmuuttajanuorten koulupolkuun ja oppimiseen liittyviin haasteisiin. Opettajat haluavat myös enemmän järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä sekä mm. kehittää oppimateriaaleja maahanmuuttajaopetuksen tarkoitukseen.

Opettajien työ maahanmuuttajanuorten parissa on tärkeää sekä haasteellista. Koulu, valmistava opetus sekä opettajat tekevät parhaansa maahanmuuttajanuoren etua ajatellen kotoutumisen suhteen, mutta valitettavasti usein se ei myöskään ole riittävää. Koulu ja valmistava opetus ei voi tehdä kaikkea yksin kotoutumista ajatellen, vaan myös nuoren ja perheen täytyy olla aktiivisia varsinkin, kun nuori tulee yläasteelle. Suomen kieli on erittäin vaikea kieli, joka rajoittaa oppilaan mahdollisuuksia valitettavan paljon esim. yleisopetuksen ryhmiin siirtymisellä. Päivärinta (; Päivärinta & Nissilä 2010. 62-63, 70) kuvailee, että suomen kieli koetaan tavallisesti vaikeana kielenä sen erilaisuuden vuoksi. Suomen kielessä sanat ovat pitkiä, joka selittää sen, että sanojen loppupäätteillä ilmaistaan sellaisia asioita, joita indoeurooppalaisissa (esim. saksa) kielissä ilmaistaan artikkeleiden ja prepositioiden avulla. Kuitenkaan kielelliset asiat yksistään eivät vaikuta kielen oppimiseen, vaan myös oppilaan motivaatio, hänen koulutustaso, muisti yms. vaikuttava olennaisesti. Suomen kieli on kuitenkin ydin jatko-opintoja, yhteiskuntaan kotoutumisen sekä arjesta selviytymisen kannalta ja näin ollen erittäin tärkeää oppia. Valmistavassa opetuksessa suomen kieltä opetellaan alkeellisesti ja teemat liittyvät yleensä tuttuihin asioihin, kuten ihmisiin, ympäristöön ja ruokaan, mutta kotoutumisen kannalta opetellaan myös suomalaisen kulttuuriin liittyviä asioita.

Myös koulun ulkopuolella oppilaan on tehtävä töitä kielen kehittymiselle mm. opiskelemalla sekä käyttämällä kieltä, mutta toisaalta maahanmuuttajanuoret ovat usein keskenään omassa ”porukassa” kielitaidon heikkouden takia, niin kuin haastattelujen tuloksissa ilmeni. Tällöin kieli ei kehity. Tässä tärkeää on nuoren motivoiminen koulun ulkopuoliseen vapaa-ajan viettoon järjestöjen kautta, osallistumalla erilaisiin tapahtumiin ja toimintaan, jossa tutustuu myös suomalaisiin nuoriin. Myös haastateltavat toivovat enemmän yhteistyötä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa, sillä sen merkittävydestä nuorille on todettu olevan suurta aikaisempien projektien myötä. Tämäkin kuitenkin saattaa rajoittua, jos nuorella on perheen kulttuurisidonnaisia velvoitteita, mutta toisaalta myös opettajilla ei ole resursseja tai velvoitteita koulun ulkopuoliseen toiminnan järjestämiseen. Lehtori Helske (Immonen-

Oikkonen & Leino, 2010, 90) kirjoittaakin, kuinka koulun työryhmän sisällä on tärkeää luoda tiimi, joka erikoistuu nimenomaan koulun monikulttuuristen tapahtumien, uusien ideoiden ja koulun yhteishengen edistämiseksi. Hän korostaa, että olisi tavoitteellista tehdä yhteistyötä monikulttuurisuutta ajatellen mm. harrastusseurojen, sillä kotoutumine vaatii myös ystävyyssuhteita, sekä kantaväestön kanssa yhteisoloa. ”Vertaistukiryhmät”, jolla tarkoitetaan maahanmuuttajanuorten ja suomalaisten nuorten ryhmillä, edistävät kotoutumista yhteiskunnassa sekä auttavat kielen oppimista.

Maahanmuuttajien määräaikaista opetusta mainittiin useasti haastatteluissa ja on myös tärkeä osa maahanmuuttajanuorten koulun ja opetuksen kautta tapahtuvaan kotoutumiseen. Tämä nousi useita kertoja esille haastatteluissa teemana, joka oli mielestäni myös tärkeä tuoda esille. Se on yksi osatekijä, joka kumoaa alussa kuvaamaani oletukseen, jossa maahanmuuttajanuoret siirtyisivät yleisopetuksen pariin valmistavan opetuksen jälkeen. Valmistavan opetuksen jälkeen oppilas siirtyy harvoin yleisopetuksen pariin. Tämä katsotaan aina henkilökohtaisesti oppilasta kohden, mutta suomen kielitaidon ja koulutaustan puutteellisuuden vuoksi on kotoutumista edistävämpää siirtyä oppimisen kannalta tehostettuun maahanmuuttajien pienryhmäopetukseen. Espoon Suomenkielisen perusopetuksen opetussuunnitelma (20.3.2013) mukaan koulun oppilashuoltoryhmä arvioi oppilaan siirtymistä valmistavasta opetuksesta perusopetukseen. He lähettävät hakemuksen edelleen viranomaisille Espoon Suomenkielisen opetuksen tulosityksikköön, jotka tekevät määräaikaisen päätöksen joka vuosi, enintään kahdelle lukuvuodelle. Hakemukset tehdään valmistavan opetuksen oppilaille sekä jo maahanmuuttajien määräaikaisessa opetuksessa oleville oppilaille, kun arvioidaan, voiko oppilas siirtyä kokonaan perusopetukseen.

Kolme haastateltavista mainitsee oppimateriaalien heikkouden valmistavalla luokalla. Tämä ilmiö on tärkeä ottaa huomioon, sillä se voi vaikuttaa huomattavasti opettajien resursseihin sekä oppilaan oppimiseen. Opettaja suunnittelee opetuksen kulkua ja siihen on varattu aikaa, mutta opettajalla voi mennä turhia voimavaroja oppimateriaalin luomisessa perin pohjin, kuin että voisi suoraan käyttää valmista oppimateriaalia. Oppilaat ovat erittäin monimuotoisia, joten opettajien täytyy soveltaa toistuvasti sopivien oppimateriaalien löytämiseen. Nissilä & Päivärinta (; Ikonen, 2010. 101) Valmistavan opetuksen ryhmät ovat usein moninaisia mm. oppilaiden oppimiseen ja kehitykseen liittyvien tekijöiden takia, siksi se vaatii tarkkaa suunnittelua ja pohjatyötä opettajalta tavoitteiden saavuttamiseksi. Usein opettajien täytyy soveltaa oppimisen ja kasvatuksen menetelmiä oppilaille sopiviksi. Jotta tavoitteisiin päästään ryhmän heterogeenisyydestä huolimatta, riippuu se paljolti oppilaan, opettajien ja huoltajien kanssa yhteistyön onnistumisesta. Mitä paremmin opettaja tutustuu oppilaisiin ja oppilaat opettajiin, on myös yhteistyö helpompaa. Vanhemmat voivat tuoda esille kulttuurisia asioita jotka avartavat opettajan työtä opetuksessa.

Kaiksi haastateltavaa näkevät psykologitestien epäoikeudenmukaiseksi oppilaan lisätuen antamisessa. Päivärinta & Nissilä (Perttula, M-L, 2010. 51-52) toteaaakin, että erityisopettajien ja koulupsykologien testit oppimisongelmien diagnosoimiseen ovat kulttuurisidonnaisia ja siksi vaikea tunnistaa. Kuitenkin on tärkeää puuttua näihin ajoissa jo valmistavan opetuksen aikana. Hän tuo esille yhteistyön tärkeyden koulun oppilashuollon, luokanopettajan sekä oman äidinkielen opettajan kanssa. Oma äidinkielen opettaja voi kertoa oppilaan omassa äidinkielessä olevista asioista, jotka voivat olla apuna suomen kielen oppimisessa. Oman äidinkielen opettajan voi myös antaa ymmärrystä kulttuuriasioista, auttaa ristiriitaisissa asioissa sekä antaa käytännön vihjeitä. Olisi kuitenkin siis tärkeää yrittää etsiä muita keinoja antaa lisätukea maahanmuuttajaoppilaalle esim. juuri oman äidinkielen opettajan kanssa yhteistyössä. Ristiriidan tässä tuo kuitenkin se, että jos äidinkielen opettaja on kouluyhteisön ulkopuolinen ja hän on ns. ”kiertävä” opettaja, niin kuin haastateltava mainitsee, jolloin hänellä saattaa olla kymmeniä kouluja opetettavana, jolloin kyseessä olisi taas resurssipula.

Opettajat tuovat esille yhteistyön puutteen yleisopetuksen ja maahanmuuttajaluokkien välillä. Opetushallituksen oppaissa ja käsikirjoissa löysin erinomaisia projekteja ja kokeiluja, joita on kokeiltu ympäri suomea edistääkseen maahanmuuttajanuorten kotoutumista sekä yhteisöllisyyttä maahanmuuttajaluokkien ja yleisopetuksen luokkien välillä. Näillä menetelmillä voidaan mm. lisätä yhteistyötä yleisluokkien ja maahanmuuttajaluokkien välillä, jota myös haastateltavat toivovat. Opetushallituksen laatimassa ”Monikulttuurinen kouluyhteisö” oppaassa (Immonen-Oikkonen & Leino, 2010. 92,97,107) on esitelty erilaisia menetelmiä maahanmuuttajien opetukseen eri kunnissa. Joensuussa kokeiltiin perusopetuksen valmistavien ja perusopetuksen luokkien kanssa kummiluokkamenetelmää, joilla oli yhteinen draamatunti. Tuntien tavoitteena oli tutustua toisiin yhdessä toimimalla. Tuloksissa näkyy, että osa oppilaista ystävystyi ja koulun pihalla koettiin hyvä ilmapiiri sekä maahanmuuttajanuorten kielitaidon parantuminen.

Lappeenrannassa taas perusopetuksesta valittiin muutama kummi, jotka kotouttavat maahanmuuttajanuoren uuteen luokkaan. He tutustuttavat tämän käytännön asioiden hoitamiseen, auttavat oppitunneilla (esim. liikunta) ja esittelevät maahanmuuttajaoppilaan kulttuurin muille luokkalaisille. Tulokset osoittavat, että sulautuminen on helpottunut ja kiistat vähentyneet. Kajaanissa ja Kontiolahdessa kokeiltiin ”Kummipassi” toimintaa. Suomalainen oppilas ja maahanmuuttajaoppilas nimettiin pariksi ja heidän tehtävänä oli tehdä yhdessä erilaisia asioita, jotka aikuinen allekirjoittaa tehdyksi passiin. Tällä toiminnalla oli tavoitteena auttaa kaverisuhteiden löytämisessä ja edistää yhdessä toimimista. Tulokset osoittavat, että menetelmä on parantanut opetusryhmien ilmapiiriä ja rohkaisseet maahanmuuttajaoppilaiden käyttämään suomen kieltä. (Immonen-Oikkonen & Leino, 2010. 92,97,107.)

Jyväskylässä, Joensuussa ja Kokkolassa järjestettiin maahanmuuttajataustaisille yksin tai suomalaisten kanssa yhdessä erilaista toimintaa projektiluontoisesti. Tavoitteena oli mm. lisätä kulttuurien välistä kommunikaatiota sekä luoda ystävyyssuhteita. Tulokset osoittavat, että toiminnassa maahanmuuttajaoppilaat tunsivat kuuluvansa ryhmään ja he ovat luoneet ystävyyssuhteita. Myös koko perheelle järjestettiin toimintaa ja hekin saivat uusia ystäviä. Oulussa taas hyödynnettiin erilaisia oppimisympäristöjä tutustumiskäyntien muodoissa oppimisen tukemisessa. Tavoitteena oli oppia uusia sanoja ja käsitteitä joita käytiin myös läpi suomi toisena kielenä opetuksen yhteydessä. Tulokset näyttävät, että oppilaiden sanavarasto oli kasvanut, ryhmä- ja sosiaaliset taidot kehittyneet sekä kulttuurituntemus parantunut. (Immonen-Oikkonen & Leino, 2010. 95, 105.)

7 Pohdinta

Kuinka opinnäytetyötäni voitaisiin hyödyntää koulussa sen ”suppeuden” vuoksi oli kysymys, jota mietin jatkuvasti opinnäytetyöprosessin aikana. Mielestäni kuitenkin haastattelujen tulokset ovat tärkeitä kuin opinnäytetyön myös koulun kannalta. Haastatteluissa tuli ilmi paljon samanlaisuutta teoriaviitekehyksen kannalta, mutta tuli myös uusia ilmiöitä, jotka ovat hyödynnettävissä kouluun. Merkittävänä tietona koin opettajien näkemykset ja kokemukset yhteistyöstä yleisopetuksen opettajien kanssa, vaikka koulussa on paljon ja pitkään ollut maahanmuuttajataustaisia oppilaita sekä heille suunnattua opetusta kuten valmistavaa- ja pienryhmäopetusta. On tärkeää, että koulun opettajat ovat tietoisia toistensa töistä, kuten asioista, jotka kuuluvat valmistavan opetuksen opettamiseen, siihen liittyviin haasteisiin sekä oppilaiden oppimiseen liittyviin tekijöihin, sillä se parantaa myös koulun työryhmän yhteisöllisyyttä. Kaikki haastateltavat kertoivat vertaistuen muiden maahanmuuttajaluokan opettajien kanssa olevan erittäin tiivistä ja tärkeää. Olisi siis tärkeää laajentaa tätä ”vertaistukea” myös yleisopetukseen, jolloin myös oppilaiden oppimiseen vaikuttavat tekijät osataan huomioida paremmin, sekä opettajien yhteistyö on mielisempää ja avointa. Tämä tarkoittaa yhä enemmän keskustelua mm. yleisopetuksen opettajien sekä maahanmuuttajaluokkien opettajien kesken, yhteisten monikulttuuristen tapahtumien järjestämistä sekä enemmän ryhmien välistä yhteistyötä niiden integroitumisella keskenään.

Se, miten koulussa voidaan kehittää konkreettisesti käytännössä haastateltavien tuomia haasteita liittyen maahanmuuttajanuorten opetukseen sekä toiveita muutoksiin jää koulun pohdittavaksi. Esimerkiksi koulun sähköisen palvelun Wilman kehittäminen helpokäyttöisemmäksi maahanmuuttajaperheille, avustajien lisäpalkkaaminen tai psykologitestein kehittäminen myös suomen kielen taidottomille ovat opettajista riippumattomia asioita. Mielestäni on kuitenkin tärkeää, että nämä toiveet tulevat esitetään ja ne huomioidaan. Tämä opinnäytetyö osoittautui mielestäni onnistuneeksi, sillä haastattelujen tuloksissa tuli esille tärkeitä asioita opettajien näkökulmasta, joista koulun

olisi hyvä olla tietoinen. Välillä on hyvä pohtia oman työn merkitystä, sillä se voi hukkaa kiireeseen ja systemaattiseen toimintaan työssä. Eräs haastateltava mainitsikin haastattelun jälkeen, miten on hyvä ”näin istua” ja miettiä kyseisiä asioita perin pohjin.

Opinnäytetyön tulokset ovat myös sosiaalialan ammattilaisille tärkeitä tiedostaa, erityisesti niiden jotka työskentelevät maahanmuuttajanuorten parissa joko yhteistyön kautta tai suoraan. Kun tiedetään maahanmuuttajanuoren oppimiseen vaikuttavista asioista, koulupolusta ja niiden merkityksestä sekä vaikuttamisesta oppimiseen ja nuoreen, voidaan antaa hänen oppimiseen ja koulun ulkopuoliseen toimintaan helpommin apua ja tukea, joka tukee nuoren kotoutumisprosessia. Välillä on hyvä pohtia oman työn merkitystä, sillä se voi hukkaa kiireeseen ja systemaattiseen toimintaan työssä. Eräs haastateltava mainitsikin haastattelun jälkeen, kuinka välillä on hyvä istua ja miettiä kyseisiä asioita perusteellisesti.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyö oli antoisa ja osittain haasteellinen prosessi. ”Tutkijana” opin erittäin paljon tutkimuksen laatimisesta ja ensi kerralla tutkimusta laatiessa osaan välttää sellaisia asioita ja virheitä, jotka veivät paljon aikaa. Yksi näistä on tutkimusaiheen rajaaminen sekä tutkimuslupa- ja haastatteluihin varattava aika. Olen kiitollinen yhteistyökoululle sekä erityisesti haastattelijoille heidän näkemysten ja kokemusten jakamisesta sekä ajasta.

Tulevaisuutta ajatellen tutkimusta voi laajentaa mm. niin, että useampi koulu osallistuu tutkimukseen, tehdä verrannollinen tutkimus eri kuntien tai jopa kahden valtion välillä, jolloin tutkimuksesta tulisi huomattavasti laajempi. Tutkimuksen voi toteuttaa myös siten, että ottaa oppilaiden näkökulmia ja kokemuksia huomioon ja näin tarkastelee aihetta kahden eri kohderyhmään pohjautuen. Teemahaastattelun tilalla voi miettiä lomakehaastattelua esim. sähköisesti, jolloin voisi mahdollisesti tavoittaa laajan joukon tutkittavia. Myös tutkimusmetodissa voi yhdistää kvantitatiivisen tutkimusmetodin.

8 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusetiikka ja luotettavuus perustuvat tutkijan rehellisyyteen ja tutkimusprosessissa tehtyihin valintoihin ja niiden perusteluihin. Tutkimusetiikkaa ohjaa ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittelyminen Suomessa” valtakunnallisesti, johon on lueteltu hyvän tieteellisen käytännön ohjeita tutkimusta suunnitellessa sekä sen raportoinnissa. Vilka (2015, 41-42) on soveltanut näitä ohjeita hänen teoksessaan perusteellisesti. Tutkimusetiikan soveltaminen alkaa jo tutkimusta suunnitellessa tekemällä jatkuvasti valintoja. Tutkijan täytyy perustella miksi hän on ne tehnyt, mitä metodeja käyttänyt, kuinka päätyttyä tuloksiin tai johtopäätöksiin ja kuinka teoriaa on käytetty ja sovellettu ja miksi. Perustelut täytyy olla selkeästi löydettävissä tutkimuksesta. Aineistonkeruun menetelmässä täytyy olla selkeät selostukset aineistonkeruun

tapahtumakulusta, kuten haastattelupaikasta, ajankäytöstä, aineistonkeruusta ja sen analysoinnista. Aineistonanalyysissä täytyy muistaa huolehtia siitä, ettei henkilöiden, paikan ym. tunnistetietoja tule missään vaiheessa esille, jos niin on haastateltavien kanssa sovittu etukäteen.

Hyvän tieteellisen käytännön tutkija toimii kestävän tiedonhankintamenetelmän mukaisesti, joka tarkoittaa luotettavan ja ajankohtaisen tutkimuskirjallisuuteen tutustumalla ja siihen paneutumalla. Tutkimusetiikka ja luotettavuus näkyvät tutkijan huolellisella ja selkeällä raportoinnilla niin, että hän kunnioittaa muiden tutkijoiden tuloksia tarkalla lähdeviittemerkinnällä eikä esitä muiden tuloksia omina tuloksina. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää myös tutkimukseen liittyvien sopimusten hoitamista ennen tutkimusta ja sopimuksissa pitäytymistä tutkimuksen aikana. Sopimusten ja aineiston nauhoitusten säilyttämistä täytyy noudattaa tutkimuseettisesti niin, etteivät tutkimuksen ulkopuoliset henkilöt pääse niihin käsiksi arkojen tunnistetietojen takia. (Vilka H, 2015, 41-42, 44-45; www.tenk.fi.)

Tutkimusetiikkaa aloitin toteuttamaan jo aiheen valinnan vaiheessa valintana ja päätöksen tekona. Tärkeää oli rajata aihe, miettiä sen tavoitteet ja hyödyt, sekä suunnitella tutkimuksen eri vaiheet. Suunnittelu alkoi eettisesti kestäväällä tiedonhankintaan tutustumisella, joita ovat mm. kirjallisuus tutkimuksen aiheeseen liittyen. Aiheesta löytyi paljon kirjallisuutta sekä toteutettuja tutkimuksia liittyen monikulttuurisuuteen koulussa opettajien sekä nuorten näkökulmasta suomalaisesta koulusta jne. Haastavinta oli aiheen rajaaminen, sillä se voi käsittää laajaa aluetta aiheesta. Tutkimukseen yhteistyökumppaniin yhteydenotto oli tutkimuseettisesti sekä ammattieettisin periaattein toteutettu sähköpostin sekä puhelun kautta, jossa kerroin itsestäni sekä tutkimuksesta. Yhteistyö yhteistyökumppanin kanssa on toteutettu ammatti- sekä tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen tutkimuksen aikana. Ammattieettisillä periaatteilla tarkoitan sosiaalialan ammattieettisiä ohjeita (Talentia 2017, 11-13, 41), josta huomioin erityisesti ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia, itsemääräämisoikeutta sekä yksityisyyden suojaa. Kunnioitan ja huomioin yhteistyökumppania ja haastateltavia, niin että kuuntelen ja arvostan heidän toiveita. Heillä on myös oikeus antaa tietoa tutkimukseen sen verran kuin he näkevät ja pitävät riittävää.

Tutkijana olen kunnioittanut yhteistyökumppanin toiveita ja pitänyt sovituista asioista kuten aikatauluista tai aineistonkäytöstä kiinni. Olen tullut yhteistyökumppanin kanssa sovittuihin tapaamisiin ajoissa, sekä lähettänyt myös heille tutkimuksen eri vaiheista tiedot. Tämä on toteutunut mm. niin, että olen lähettänyt yhteistyökumppanille opinnäytteen suunnitelman ennen sen virallista hyväksyntää kaupungille sekä tiedottanut tutkimuksen kulusta. Yhteistyökumppanin sekä haastattelijoiden yksityisyyttä kunnioittaen, toteutin opinnäytteeni aineistonkeruumenetelmät henkilötietolakiin 22.4.1999/523 perustuen. Erityisesti

henkilötietolaista huomioin luvut 2-4; § 7 ja § 14. Opinnäytetyössäni kunnioitan ja suojaan ihmisten yksityisyyttä niin, että tutkimuksesta poistan sellaiset yksityistiedot, jotka mahdollistavat näiden tunnistamisen. Tutkimuseettisiä periaatteita noudatan myös tutkimuksen julkaisun jälkeen mm. tunnistetietoja. Kaikki muistiinpanot, nauhoitteet sekä tekstit, jotka sisältävät haastateltavien tai yhteistyökumppanin tunnistetiedot tuhoan.

Lähteet

Painetut lähteet:

Hirsjärvi & Hurme 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Raamatutrükikoda.

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010. Tutki ja kirjoita. 15.-16. painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Huhtanen K. 2011. Tehostettu tuki perusopetuksessa. Työvälineeksi pedagoginen ennakointi. Jyväskylä: PS-Kustannus (Juva: Bookwell)

Immonen-Oikkonen & Leino (toim.). 2010. Monikulttuurinen kouluyhteisö. Oppaat ja käsikirjat 2010:8. Opetushallitus. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Jahnukainen M. 2012. Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Kananen J. 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

Karasma K. 2012. Suomi toisena kielenä, opetustieteen perusteet. Oy Finn Lectura Ab.

Koppinen M-L & Pollari J. 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Juva: Bookwell Oy.

Nissilä & Päivärinta (toim.). 2010. Perusopetukseen valmistava opetus- Opetussuunnitelmatyöstä käytäntöön. Oppaat ja käsikirjat 2010:7. Opetushallitus. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Nissilä & Sarlin. 2009. Maahanmuuttajien oppimisvaikeudet. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Paavola & Talib. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Juva: Bookwell Oy.

Sarajärvi & Tuomi. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet. Painos 35 000. PunaMusta Oy.

Talib M. 1999. Tosiseudun kohtaaminen koulussa, Opettajien uskomuksia maahanmuuttajaoppilaista. Tutkimuksia 207, Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Hakapaino.

Talib M. 2005. Eksotiikkaa vai ihmisarvoa, Opettajan monikulttuurisesta kompetenssista. Turku: Painoslama Oy.

Vilkka H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus (Juva: Bookwell).

Sähköiset lähteet:

Espoon suomenkielisen perusopetuksen opintosuunnitelma 2013.
file:///X:/Espoo_PerusopetuksenOPS_2013_web.pdf Viitattu 3.2.2018

Henkilötietolaki 22.4.1999/523
http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523 Viitattu 12.9.2017

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010
https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386 Viitattu 12.9.2017

Opetus- ja varhaiskasvatuslauta Pöytäkirja 37 §, Espoon kaupunki 16.03.2017.
http://espoo05.hosting.documenta.fi/kokous/2016364980-5.PDF
Viitattu 7.09.2017

Perusopetuslaki 21.8.1998/628 Viitattu 6.2.2018
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, Opetushallitus 2016.
http://www.oph.fi/download/179053_suomi_toisena_kielena_ja_kirjallisuus.pdf Viitattu 20.09.2017

Tilastot, Maahanmuuttovirasto 31.01.2018
http://tilastot.migri.fi/#decisions/21205?start=566 Viitattu 4.2.2018

Julkaisemattomat lähteet:

Espoon sivistystoimen kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen vastuualueen, suomenkielisen opetuksen tulosityksikön kanssa sähköpostiviestittely. 20.10.2017

Liitteet

Liite 1: Yksilöhaastattelurunko-Opettajat.....	42
Liite 2: Haastattelukutsu.....	43

Liite 1: Yksilöhaastattelurunko-Opettajat

KOTOUTUMINEN

- Miten koulu tukee maahanmuuttajanuorten kotoutumista?
- Miten koulun Suomi toisena kielenä opetus tukee maahanmuuttajanuorten kotoutumista?
- Millä tavalla koulu tukee maahanmuuttajanuorten omaa etnistä taustaa?
- Millainen on yhteistyö maahanmuuttajaperheen ja koulun välillä?

VALMISTAVA OPETUS

- Miten valmistava opetus tukee maahanmuuttajanuorten kotoutumista?
- Osallistuvatko maahanmuuttajanuoret yleisluokan opetukseen? Sekoitetaanko valmistavan opetuksen ja yleisluokan ryhmiä keskenään? Miten? (Miksi?)
- Miten oppimisen edistymistä seurataan maahanmuuttajanuorten kohdalla? Kuinka arviointi tapahtuu?
- Millainen koulumenestys maahanmuuttajanuorilla on?
- Miten valmistava opetus toimii nykyisin?
- Miten kehitätte omaa monikulttuurisuuden opettamisen kompetenssia? Miten työyhteisö kehittää sitä?
- Mitä haasteita koette valmistavan opetuksen opettamisessa? Miksi?

- Mitä asioita muuttaisitte/kehittäisitte liittyen valmistavaan opetukseen sekä kotoutumiseen koulussa? Miksi?

Liite 2: Haastattelukutsu

HAASTATTELUKUTSU

Olen sosionomiopiskelija Diana Niemeläinen Laurean Ammattikorkeakoulusta ja teen ”Valmistava opetus osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia- opettajien näkökulmasta”-opinnäytetyötä. Opinnäytetyön tavoitteena on kuvailla valmistavaa opetusta osana maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia ja sitä, kuinka koulu tukee maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia erityisesti valmistavan opetuksen kautta.

Teidän kokemukset ja mielipiteet ovat erittäin tärkeitä ja siksi tarvitsen teidän apua opinnäytetyöhöni. Haastattelujen tavoitteena on saada kuva siitä, kuinka koulu tukee maahanmuuttajanuorten kotoutumisprosessia valmistavan opetuksen näkökulmasta. Haastattelut ovat teemahaastatteluja ja ne nauhoitetaan analysointia varten. Opinnäytetyössä ei kerätä kenenkään henkilötietoja ja se toteutetaan kokonaan anonyymisti. Äänitteet tuhotaan ennen opinnäytetyön julkaisemista.

Jos olet kiinnostunut osallistumaan haastatteluihin, niin pyydän ottamaan minuun yhteyttä. Vastaa myös mielelläni, jos teille ilmeni lisäkysymyksiä opinnäytetyöhän tai haastatteluihin liittyen.

Ystävällisin terveisin ja etukäteen kiittäen

Diana Niemeläinen

xxx yhteystiedot xxx